

Брана Цветковић
КОМЕДИЈЕ, ДРАМЕ III
ИЗАБРАНА ДЕЛА БРАНЕ ЦВЕТКОВИЋА I–VIII

Библиотека
РАСКЛОП
Књига 3

Уредник
Александар Пејчић

Рецензенти
Проф. др Горан Максимовић
Проф. др Бојан Ђорђевић
Др Татјана Јовићевић, виши научни сарадник

Брана Цветковић

КОМЕДИЈЕ
ДРАМЕ

Приредио, студије и критички апарат израдио
АЛЕКСАНДАР ПЕЈЧИЋ

Институт за књижевност и уметност

Београд
2022.

Научно издање *Изабраних дела Бране Цветковића I–VIII* настало је као резултат пројектног задатка у оквиру научног одељења *Српска књижевност и културна самосвест* Института за књижевност и уметност.

Copyright © 2022, Александар Пејчић
Copyright © овог издања 2022, Институт за књижевност и уметност

САДРЖАЈ

О издању КОМЕДИЈЕ, ДРАМЕ	11
--------------------------------	----

КОМЕДИЈЕ

Духови из асталчета (Са онога света)	21
Гром у коприве / Кад нас прошлост изненади	91
Црна рука	189

ЈЕДНОЧИНКЕ

Криза	241
Наша деца	265
Даћа	275
Кратки позив са три штрикле	293
Збогом занавек!	307
Враћене свиње	327
Тата Рака слишава свога ђака	341
Мртвачко коло	347
Помада паланачког берберина	367
Прија	385
Српско-аустријски рат	395
Жуто јаје	413
’Талијанско-турски рат	435
Два лажова	445
Оне две познате – наше прије	451
У смрт!	457
Комшије	467
Ратни другови	471
Лоповско срце	477
Несвршена песма	485
Штефица филмска звезда	491

Главни згодитак	501
Покојница	521
Да те слишам...	529
Свој своме	543

МОНОДРАМЕ

Осетљиво срце господина Цврце.....	559
Тајна њене лепоте / Њено мило белило	561
Мошино писмо са Крфа	563
Риста резервиста на Крфу	566
За женско право гласа / Госпа Криста она иста.....	568
Пропали кандидат или Несуђени председник.....	570
Нису га изабрали	573
Шта каже једна са плаже	575
Посланикова жена.....	577

ДРАМЕ

Борци за слободу	581
Молитва.....	603
А ја?	617
Скордаља	620
Инвалидов лов	627
Жалост	631
Зуб времена.....	637
Тамо, далеко!	641

ПРЕРАДА ПАРОДИЈЕ

Кајмакчалан.....	661
Госпођа са камелијама.....	669
Артиљерија рустикана	691

КРИТИЧКЕ НАПОМЕНЕ

Опште напомене: Рукописи комедија и драма Бране Цветковића	705
---	-----

Посебне напомене: Редакције, варијанте.....	711
Театрографија.....	776

ПОГОВОР

У позоришту код Бране: комедије и драме	795
---	-----

ДОДАЦИ

Изборна библиографија.....	813
Индекс имена.....	817
Речник мање познатих речи	819
Попис илустрација	824
Литература	825

О ИЗДАЊУ КОМЕДИЈЕ, ДРАМЕ

У трећој књизи налази се избор из, такође, обимног драмског опуса Бране Цветковића. Комедије, ређе драме, интензивно је писао од ступања на сцену 1896. године, па све док је играо у свом позоришту 1929. године. Касније се бавио само прерађивањем и дорађивањем појединих текстова и, колико се зна, изradio је само једну комедију по поруцбини (*Свој своме*).

У поређењу са онима које је написао, Цветковић је за свога живота штампао невелик број драмских текстова, у периодичним и засебним издањима (комедије, драме, комичне дует и соло сцене): *И овако и онако, једна мала мелодрама пројрађена варјачама* (1892), *Госпођица Досџа на цедилу остиа, у шри чина ојеретиа из нашега светиа* (1892)¹, *Шејри Бира резонира*, соло сцена, *Рака и Лака*, дует (1901), *Бирајше ме за председника ојштинине!*, соло сцена (1904), *Паја Шонда из Мајарева своме сину Конди пева*, соло сцена (1904)², *Одговорни уредник*, соло сцена (1906), *Аршиљерија русџикана*, једночинка (1907, 1935²), *Дисциплина*, сцена (1910), *Мученици, завршне сцене из рашној фрајменџа* (1917), *Молиџва*, једночинка (1918), *Мошино писмо с Крфа*, соло сцена (1918), *Рисџа резервисџа на Крфу*, соло сцена (1919), *А ја?*, сцена (1919, 1925²), *Скордаља*, сцена (1919), *Инвалидов лов*, сцена (1919), *Жалосџ*, сцена (1919), *Комџије*, сцена (1919), *Узрок*, сцена (1919), *Зуб времена*, сцена (1919), *Исџра*, једночинка (1920) и *Тамо, далеко!*, једночинка (1925). Ни овај број штампаних драмских текстова није занемарљив. Највећи део Цветковићевог драмског стваралаштва остао је у рукопису, од тога, колико сам могао утврдити, недостаје четрдесет четири наслова. Судећи према највама репертоара у дневној штампи, тај број изведених а загуљених текстова је много већи.

У његовој рукописној заоставштини налази се сто двадесет један (121) оригинални драмски текст, не рачунајући редакције комедија и драма. Поред њих сачувано је и двадесет девет (29) прерада и драматизација, и такође велики број превода комедија, драма,

¹ Објављене у изгубљеним/уништеним бројевима хумористичког листа *Шалџичина*.

² Засебно издање Браниног *Орфеума*, недоступан примерак.

мелодрама и трагедија. Дакле, без превода иностраних драма, уз оне штампане до којих се могло доћи, као и уз прераде и драматизације, укупно је за Издање детаљно обрађено сто шездесет девет (169) драмских текстова³. Поред три трочинске комедије и драме у три чина/слике, преостало су једночинке и у мањем броју монодраме.

Од те расположиве грађе за овај избор узето је укупно четрдесет осам текстова, а од тога су: три трочинске комедије, двадесет пет оригиналних једночинки, девет монодрама, једна драма у три слике, седам драма у једном чину, једна прерада и две пародије.

У поређењу са комедијама, незнатан је број драма које је написао. Због тога је у наслову овакав, мање уобичајен распоред где је комедији дато првенство. У распореду грађе следио сам хронолошко-жанровски принцип. На примеру Цветковићевог драмског стваралаштва најбоље се потврђује колико расположива грађа и књижевноисторијски статус писца и његовог дела одређују и начин приређивања.

Општа правила у текстологији налажу да се на прво место доносе штампане књиге, за њима текстови објављени у периодичним публикацијама, а на крају текстови из рукописне заоставштине и они који су остали недовршени. А што се тиче (завршених) текстова у рукопису, препоручује се да се они распоређују према датуму последње редакције. Да сам тако поступио, читалац би се суочио са неколико нелогичности: да се на прво место из овог избора, заобилазећи принцип оригиналности, стави: пародија *Аршиљерија Русџикана*, штампана као књишко издање 1907. године а за њом, такође у књишком издању, лирска драма из 1925. године *Тамо, далеко!*, потом новинско издање драмске сцене *А ја?* из 1919. Након тих штампаних издања требало би да се распоређују текстови из рукописне заоставштине и то према датуму коначне редакције. Тиме би се у приличној мери нарушио хронолошко-жанровски критеријум, који је најпоузданији (нагласак је ту на хронолошком разврставању грађе). Угрозиле би се и књижевноисторијске чињенице о поетичком развоју аутора. Цветковић је увек, кад год је обнављао представе, поправљао, дорађивао своје комедије, и то већину њих од 1926. до 1929. То би значило да се ти дорађивани текстови, из овог периода, распоредом мимо хронологије и то један уз други, као његови последњи радови. У случају Цветковића статус и датирање редакције текста није поуздан критеријум за распоред у издању. *Редакцијама* се означавају веће текстуалне промене (измене, допуне, прераде већег обима које захватају више страница), а оне су код Бране пре

³ С обзиром на то да се читалац и у овом предговору сусреће са већим и бројним цифрама, њих сам због прегледности стављао у заграде.

свега драматуршке (честа су скраћивања, тзв. штриховања), њима се не мења битно или готово никако драмска прича (када дође до коренитих, фабуларних, промена тада није реч о *редакцији*, већ о новом делу).

Пресудни разлог да се одступи од овог општег, али и важног, текстолошког правила јесте жанровска природа драме. Драма је мултимедијалног потенцијала и зато се не може на исти начин третирати изведен и неизведен текст, нити игран и нештампан текст, а поготово не, драмски и приповедачки или песнички текст. Самим извођењем на сцени драма је ауторизована (исто и у случају рапорта), те штампани облик није пресуђујући. Једна је ствар када је, рецимо, приповетка написана једне године, па током наредних година мењана у појединостима (*варијанше*) и у крупнијим захватима (*редакције*), и притом није публикована, тада је неупитно правило да се, ако је баш она изабрана, штампа последња, најмлађа, рукописна редакција. Према томе, у случају изабраних комедија и драма Бране Цветковића целисходније је да се сви ти драмски текстови распореде према датуму првобитног настанка, а да се у критичким напоменама укаже на редакције које су послужиле за успостављање основног текста. Тих случајева нема превише. Осим тога, Цветковић је увек у новим редакцијама комедија испод текста исписивао само годину прве редакције, односно првобитног настанка рукописа, па се праћењем репертоара сазнаје када је поново постављена представа и година те нове редакције. Изузетак је комедија *Да ће слишам...*, где је забележио годину нове, последње, редакције. Да читаоцу приближим овај текстолошки проблем, послужићу се примером чувене комедије Бранислава Нушића *Народни њосланик*, коју је прву написао, ако се изузме ђачки рад *Риђа брада*. Прва рукописна редакција из 1883. године није сачувана, као ни она премијерно изведена 1896. године, али јесу две из каснијег периода из 1912. и 1924. године. Да ли према томе последња редакција из 1924. године, као коначна, у изабраним или сабраним Нушићевима делима треба да се сврста после, рецимо, комедија *Прошлекија, Прва њарница, Свеш...* или да се објави као прва? Иако је ово сложенији пример, поузданије је да се следи хронологија настанка првобитне редакције, мада у случају Нушића располажемо и штампаним издањима редакција из 1924. и 1932. године, што треба навести и објаснити у критичком апарату издања. С друге стране, у поезији, свака варијантност је веома важна и битно утиче на смисао и метар стиха, те се оне и распоређују према последњој/коначној редакцији. Зато је једино Цветковићева комедија *Да ће слишам...* сврстана према датуму последње редакције. Прва редакција из 1903. године

носи наслов *Да те слишам историју*. Иако је задржан основни ток радње, суштински је промењен предмет разговора о историјским догађајима и о условима савременог живота, па је она на граници да се узме као ново дело.

Овде је та недоумица око распореда основних текстова решена на следећи начин. С обзиром на потврђену јавну ауторизацију, на чињеницу да су дела била део позоришно-књижевног живота (сви драмски текстови су извођени), није дата предност засебним књишким издањима (пародија и драме). Уважавајући жанровски принцип, најпре су разврстане комедије и драме. Комедијама је дата предност јер су оне код Цветковића убедљиво бројније у односу на драме, од којих је мало ушло у избор. Друга подела тиче се такође жанровских одлика. Прво су распоређене вишечинске комедије, а за њима једночинке и монодраме (соло сцене, како их је аутор класификовао, поетички сродне данашњој стендап комедији), па онда драме. Иза њих, следећи принцип оригиналности, дата је прерада једночинке Дарија Никодемија и на крају две пародије.

Мањи је број текстова чије прве/ране редакције нису сачуване, а зна се да су се изводиле, судећи према најавама репертоара у дневним новинама. Те текстове сам хронолошки распоредио према години (датуму) забележеном у рукопису, јер се не може знати степен претходних (евентуалних) измена. Такав је случај са једночинком *У смрт!*, као и монодрамама *Пројали кандигаџи* и *Риста резервиста*. Вероватно је реч само о мањим редакцијама, не и о коренитим променама, али без документарне потврде нисам се могао ослонити на претпоставке. За монодраму *Риста резервиста* не доводи се у питање да је прва редакција из 1910. године потпуно различито дело од редакција које су сачуване. Повезује их само исти наслов, комички тип и вероватно начин приповедања (у првој, несачуваној, вероватно је исмеван војнички живот, у другој, такође несачуваној из 1913, радња је везана за Балкански рат, а у трећој тема је Велики рат и повлачење српске војске). Зато је распоређена према години настанка познијих редакција (од 1916).

Готови сви драмски текстови су дорађивани и прерађивани. У највећем броју реч је о варијантама рукописа (лексичко-синтаксичке измене и скраћивања). У Критичким напоменама објашњено је како се дошло до успостављања основног текста, заснованог на последњим, најмлађим редакцијама.

Испод основних текстова, у приређивачким изломљеним заградама «» навео сам прво годину настанка рукописа а затим и годину последње редакције (обележена бројем два). У случајевима када је Брана Цветковић уз годину настанка рукописа оставио важну беле-

шку испод текста, она је донета у угластим заградама []. Испод оних драмских текстова који су приређени према штампаним издањима, годину објављивања навео сам у облику заградама.

Апарат издања књиге *Комедије, Драме* обогатен је и Театрографијом – подацима о представама (датум, место премијерних извођења и обнова, режија, списак главних улога и број извођења). Ту су уз премијере наведене и све обнове представа до којих сам могао доћи, а оне су важне и с обзиром на то да је Цветковић неретко мењао наслове комедија приликом поновног постављања на сцену. Осим тога, театрографијом се употпуњује слика о *Бранином позоришту* и о књижевноисторијском статусу изабраних драмских текстова.

Донео сам и неколико Цветковићевих цртежа сцена, које је израђивао за све своје текстове, а илустрације (плакати, улазнице и др.), уопште документациони материјал планиран је за седму књигу.

Иза основних драмских текстова, како је и предвиђено у начелима за ово издање, следе Критичке напомене, Театрографија, Поговор (*Комедије и драме: у позоришту код Бране*), Изборна библиографија, Индекс имена, Речник мање познатих речи, Попис илустрација и Литература. У Изборној библиографији наведене су само оне рукописне редакције које су послужиле за успостављање основног текста. Сви извори и потпуни подаци дати су у последњој књизи *Библиографија*.

Свакако да је избор могао бити и нешто ужи, без неколико текстова, али су сви они уврштени с обзиром на књижевноисторијску и театролошку важност, и с обзиром на несумњиве естетске домете.

Кад је реч о мерилима за избор драмских текстова, у избору сам се држао неколико начела. Драма, као мултимедијални текст, разматра се и са позоришног становишта, а то не подразумева само услове сценског извођења, већ и драмску/позоришну форму. У вези са тим може се повући паралела са поезијом у везаном стиху, где метар доприноси садржини, и естетској успелости песме. Дакле, драма, у ширем смислу, треба да задовољи основни предуслов, који је још од Аристотела неупитан и на који треба изнова подсећати: да се радња развија сценски, деловањем, а не приповедачки. Приповедања ликова јесу својствена драми, али она не треба да непосредно објашњавају мотивацију, ток заплета, не треба да развијају радњу, него она/радња треба да се сама, ситуационо развија активношћу ликова. Они текстови који су оптерећени епизацијом, дугим објашњавајућим и извештавајућим монолозима (скривена радња, мисли и психолошка стања ликова), одбачени су након првог читања. Неке комедије/једночинке, попут *Максима*, ишчитавао сам више пута, држећи се театролошког критеријума да драма која је често била

на репертоару, и то током дужег низа година, свакако има сценску вредност и да је треба уважити. Такав је случај са *Максимом*, али и поред тога, та сачувана верзија, није нашла своје место у овом избору, управо због тих драматуршких разлога. (У средишту радње је комичка ситуација љубавног троугла: у приглупог момка Максима заљубљена је цвећарка, а у њу стари удовац; Максим не зна да се удвара и не запажа да га цвећарка воли, све до момента кад путем игре не почне да се удвара, подучаван саветима супарника.) Лакше је било одлучити да се, из истих драматуршко-поетичких разлога, изоставе комедије *Телефон без жица*, *Наши зеленаши*, *Београђанин у италани* и драматизација *Краљевић Марко друји њуш међу Србима*, јер су оне већ објављене у едицији *Драмска баштина* Музеја позоришне уметности Србије, 2002. године. Иако су оне, као и преостале комедије из тог издања, текстолошки несређене, мање-више дословно прекуцане, драгоцен су прилог историји српске драме, и читалац може доћи до њих.

Поред форме, приликом избора, разматрао сам и тему, њену актуалност, али и друштвену, културолошку и егзистенцијалну општост, а такође и концепцију ликова, начин њихове карактеризације. Карактери у комедији су често типизирани, али треба да поседују и одређена индивидуална својства. Тема, иако често типична (браћена љубав, брачно неверство и сл.), у својој обради такође се мора одликовати оригиналношћу развоја заплета, као и расплетом. Дијалог је кључно реторичко средство драме, јер служи испољавању карактера, усмерава ситуацију а самим тим и радњу и пресудно одређује ритам заплета. Дијалог треба да делимично открива, а делимично и наговештава односе, намере ликова, а надам се да сажима радњу. Драма је уметност сажимања, одбацивања свих непотребних дигресија, токова радње и обавештења о карактерима који нису битни за развој заплета. С тим у вези је и Цветковићево коришћење, већ у његово време, превазиђеног *говора за себе* и *говора у сирани*, а такође и монолога, који тада смењују монолошке реплике. Ти поступци корене вуку од Аристофанове комедиографије и староримске комедије и нарочито су били популарни/коришћени у ренесансној комедији и у комедији дел арте, јер су поговали глумцима да се солистички искажу, да измаме аплаузе. Премда су та драматуршка средства била део Цветковићевог драмског писма, нужно су уважена, али су она пажљиво анализирана приликом оцене појединачних дела с обзиром на ту поетичку одлику, којом се он удаљавао од реалистичке драме. Има примера да је избор теме добар, занимљив, да у актуалном догађају проналази нешто опште, али да је поред исповедних, обавештајних монолога пренатрпан

Њоворима за себе, и монолошким репликама, којима се откривају намере, побуде, мисли лика, што такође битно нарушава драмску форму, несметани ток заплета, и пошто је реч о комедији, постаје главни чинилац комике. Такав је случај са, рецимо, неуврштеном комедијом *Стрељан из Шопа*, која је и по обради карактера и теми веома занимљива, али је развој заплета и те како зависан од епизације. (Ситуација у полицији кад треба фотографисати оптуженика коме је непознато то ново технолошко достигнуће, па уобрази да је посреди нова врста топа и да ће га стрељати; више монолога и *Њовора за себе* појашњава радњу, конструише и усмерава ток заплета.) Исто се може рећи, рецимо, и за једночинку *Писар Таса и коцкар Васе*.

Неизбежно је било разматрање и смехотворних поступака. Они су неретко, како сам указао, били засновани и на вербалном нивоу, средствима епизације (*говори за себе*, у *стирану*, монолошка реплика) и са поетског, али и са драматуршког становишта, без већег естетског учинка. Од комичких ситуација и од вербално-ситуационог хумора тражи се да поседују одређену, комичку логику развоја, да откривају карактере, њихове намере, исмевају одређене поступке ликова, и да поврх тога нису баналне. Зато се од добре комедије очекује и да поред драматуршке убедљивости, тематске актуалности, понуди убедљиву хумористичку перспективизацију карактера и менталитета, да сигнализира слојевитост значења, да је одликује брижљива обрада карактера, да располаже и оригиналним, особеним хумористичким средствима, која, што је за смех кључно, морају доприносити сазнајним увидима.

Брана Цветковић је веома често писао комедије, њихов број је већи кад се погледају репертоари који су објављивани у дневној штампи, и с тога се није могло очекивати да све оне буду књижев-ноуметнички успешне.

Читалац ће у овом избору наићи на разноврсне, хумористички особене и уметнички веома успеле комедије, притом и на неколико веома добрих лирских драма, односно на драмска дела која у приличној мери комуницирају и са нашим временом и зато заслужују трајно место у историји српске књижевности и позоришта.

Александар Пејчић

КОМЕДИЈЕ

ДУХОВИ ИЗ АСТАЛЧЕТА
(СА ОНОГА СВЕТА)

Комедија у три чина

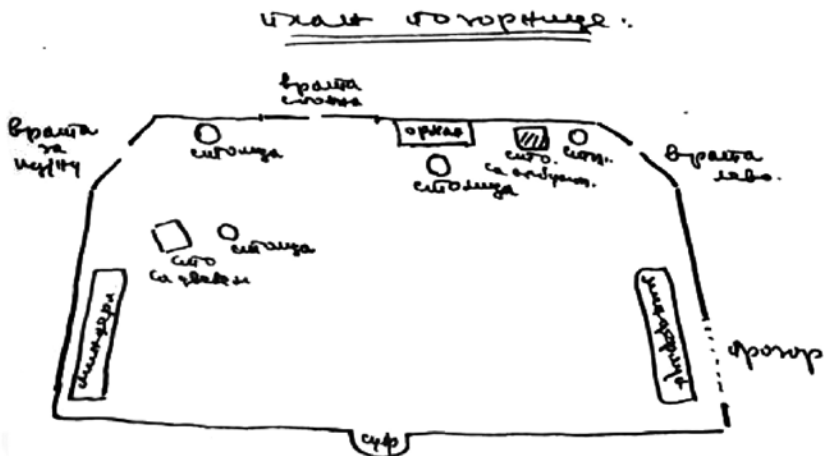
ЛИЦА:

СОТИР ПЕТЉАВИНА, трговац
МОЈСИЛО РОСИЋ, пензионер
ПЕРСА, његова жена
ЈУЛКА, њихова кћи
КУЗМАН САКАЦИЋ, пензионисани пешадијски капетан
ЖИВКА, његова жена
ПАЈА „Протекција“, бивши практикант контрабас певачкога дру-
штва „Паун“
СЛАВКО „ТИФТИК“, апотекарски помоћник
МАЦА, удовица
ВЕНЦЛ СТРУГОТИНА, столар
ГУТА, момак Мојсилов
ЧАУШ
Сватови, Цигани

*Долађа се у једној вароши новоослобођених крајева у Србији, код
Мојсила, у кући Сошировој.*

*Први чин: у соби Мојсиловој. Други чин: месец дана доцније, у
истој соби. Трећи чин: у дворишту Мојсиловом.*

Време садање.

ПРВИ ЧИН

Ког Мојсила. Велика соба (Српски салон). Десно миндерлук, до њега, десно у дну вратиша за кујну; лево тако исто у дну вратиша, и миндерлук. Улаз сивоља у дну, али ближе десној страни. Између сивољних и левих вратиша, уз рикванд, орман, на њему шетле са слишким. Између ормана и левих вратиша, асџал са фотографијама и албумом за фотографије. Више стога стола икона и кандило о зиду. Више левога миндерлука прозор, више десног, ћилим на зиду. Крај десног миндерлука стоичић, на њему чаша са цвећем и пиксла са палидрвцима ишг.

Напољу киша, шиха трмљавина.

I ПОЈАВА Мојсило, Перса

Обоје у иразничном оделу.

ПЕРСА, *наметаша јасикуе на левом миндерлуку*: О, гром ти спалио и ту кишу! Баш је сад наша да пада! Гле, молим те, како пљушти! МОЈСИЛО, *седи на столици уз орман и меље каву*: Па нек пљушти, брате. После, одавно није ни пљустала...

ПЕРСА: А што баш данас? Да покисну гости! Дабоме, и тај твој календар: „Биће лепо, биће лепо“ – па камо сад? Што није лепо? Сто пута сам ти казала да не узимаш те календарчиће за цеп, већ онај велики „Орао“ календар¹, са сликама! А ти опет твојски...

МОЈСИЛО: Календар је календар. После, кô да сам ја писао календаре!

ПЕРСА: Ти би се већ свађао? Дабоме!

МОЈСИЛО: Сад бих се ја свађао, а она почиње!

ПЕРСА: Почињем! 'Оћу да почињем! Морам да почињем.

¹ Велики илустрирани календар Орао био је часопис који је излазио једном годишње, у Новом Саду (1875–1904). Календар је иокренуо Стеван В. Пойовић. У календару су објављивани радови из педагогије, здравства, етнологије, историје, књижевности, као и бројне илустрације.

МОЈСИЛО: Почињи, брате, почињи, ама гледај да што пре свршиш.

Јер што се почне треба да се сврши.

ПЕРСА: Зацело бих боље свршила, но што ћеш ти...

МОЈСИЛО: Ама, шта ја свршавам?

ПЕРСА: Па то, што си навалио да ти ћерка буде апотекарка? А што ће она да се разболе, то ништа?

МОЈСИЛО: Зашто да се разболе? После, нек се и разболе, у апотеци има доста лекова. Дабоме. Па и ми мушки имамо за те болести добар рецептис.

ПЕРСА: Какав рецептис?

МОЈСИЛО: Хе-хе! Онако мало!...

Покаже руком, као да би шамарао.

ПЕРСА: О, болес' те појела! Ког би ти шаком, шакосо се никакав!?

МОЈСИЛО: Де, де! Шалим се! Хе-хе-хе! А баш сте хтели за Пају практиканта, а?

ПЕРСА: А што ти је то криво? Бојиш се да онда она намигуша, она удовица Маца не оде одавде, јер и она уздише за Пајом ко ти за њом.

МОЈСИЛО: Ја?!

ПЕРСА: Уздишеш, иначе што свраћаш код ње и она код нас?

МОЈСИЛО: Она што свраћа, свраћа да проводицише за апотекара, па нек свраћа...

ПЕРСА: А ти код ње? Ето, јуче си свратио!

МОЈСИЛО: Нисам... То јест јесам. Случајно. Била жена на прозору, па каже: „Ју, баш добро кад наиђосте, сад сам баш пржила кафу“...

ПЕРСА: Опржићеш се ти никакав!

МОЈСИЛО: Нисам ја од тих људи. Чест и поштовање сваком женском сполу. Покушава жена за Јулу, то је све. Хе-хе-хе, а ви баш хтели за практиканта? – Е, и јесте мустра!

ПЕРСА: А шта си ти био кад сам ја за тебе пошла? Сигурно си био министер? Био си практиканчић, па си облетао око мене...

МОЈСИЛО: Ко је облетао?

ПЕРСА: Ти. Није ваљда мој деда...

МОЈСИЛО: Ја облетао?!

ПЕРСА: Ти, ти! Облетао си сваког дана. Једном си само изостао, као што си сам причао, онога дана кад си дао да ти се оправе пенцета.

МОЈСИЛО: Богами, практикант и нема два пара ципела... (*Зайне воденица.*) Охо! Шта је сад?

Испресе каву и леда.

ПЕРСА: Облетао си. Имао си и због кога, била сам лепа, бујна, слатка ко, ко...

МОЈСИЛО, *нашао у кави каменчић*: Камен.

ПЕРСА: Кô – шљива!

МОЈСИЛО, *мејше оиетї каву у воденицу, меље*: Има и сувих шљива!

II ПОЈАВА

Паја и пређашњи

ПАЈА, *уђе средином. У тероку, закойчано само йоследње дуїме. Лихїй йанїйалоне, йолуцилиндер, дуїачка шлајфна, шїйай у руци, йодигї-нуїша јака; йокисао је*: Клањам се. Ја свратио мало због кише! (*Зграви се.*) А шта ви нешто, такорећи, о шљивама разговарате?

ПЕРСА: Није... Онако... како да кажем?

МОЈСИЛО: Ја, овај, кажем жени да ми скува шљиве – боле ме нешто стомак, па...

ПАЈА, *још једнако код враїша*: Јест, шљиве су добре, такорећи, за стомак. А ви сте, канда, обучени?

ПЕРСА: Јест, 'оћемо да...

МОЈСИЛО, *уїадне у реч, дојећи се да Перса не каже истїину*: Да идемо до... овај, до нашег кума. Нисмо одавно били. (*За се.*) Куд га сад ђаво нанесе!

ПАЈА: Е, па онда, ја идем да вас не задржавам.

ПЕРСА: О, не задржавате нас. Седите!... Зашто?

ПАЈА: Ја кô велим задржаћу вас...

Прелази, издиїнувши једно раме, левоме миндерлуку и сега.

МОЈСИЛО, *за се*: Ето ти сад! Понудила га да седне!

ПАЈА: Не бих ни свратио, него овај пљусак, сустиже ме баш близу ваше куће, а ја без кишобрана, такорећи, па рекох: да свратим бар док не прође.

МОЈСИЛО, *седећи, и још нейресїано држећи воденицу*: Богами, рекô бих, као да не пљушти тако јако?

ПАЈА, *окрене се йрозору*: Ах, пљушти! Још како пљушти! Нигде живе душе на улици.

ПЕРСА, *за се*: Хвала Богу, то ће бар задржати апотекара, иначе не знам шта би било да види Пају.

ПАЈА, *Мојсилу*: А ви држите воденицу? А? Занимате се?

МОЈСИЛО: Није... То јест, управо и не знам откуд ми воденица! Мањ, ако нисам млео каву!?...

ПЕРСА: Па дабоме да си мељао! О, Боже, како си забораван.

МОЈСИЛО, *заборави се, йа сасвим йоверљиво*: Па добро и памтим, брате. Триста брига имам у глави. Па још и та прошевина... (*Трїне се.*) То јест, овај...

ПАЈА: Каква прошевина?

ПЕРСА: Та, говори све којешта.

МОЈСИЛО: Па, овај, дабоме... код кума. Кумица, она млађа – проси се.

ПАЈА: Ког кума? Која млађа?

МОЈСИЛО: Не знате је ви! (*На сѝрану.*) Богами ни ја. (*Гласно.*) То је неки мој давнашњи...

Трѝне се као да му је нешѝто кайнуло на ѝлаву. Гледа у ѝаваницу.

ПЕРСА: Шта ти је?

МОЈСИЛО: Нешто ме чвркну у главу! (*Пиѝа по ѝемени.*) Мокро је!

ПЕРСА: Е, шта то може бити? Све којешта од тебе!

ПАЈА, *узме албум, ѝледа фоѝоѝрафије*: Сигурно вам се причинило.

МОЈСИЛО: Та, шта ми се причинило! Чвркнуло ме, брате, чвркнуло!

ПЕРСА, *ошѝро*: Па, добро сад! Остави! Нек те чврка! (*Тихо.*) Мање говори са ѝим, да што пре оде!

ПАЈА, *за једну слику у албуму*: А ко вам је ово?

МОЈСИЛО: Ко?

ПАЈА, *ѝоднесе му албум*: Овај, у униформи?

МОЈСИЛО: Не знам.

ПАЈА: Како не знате?

МОЈСИЛО, *за се*: Рекао сам „не знам“ само да мање говорим, а он опет запиткује. (*Гласно.*) То ће Перса знати.

ПАЈА, *ѝоднесе јој албум*: Овај?

ПЕРСА, *ѝоѝледа слику*: Та то је поручник Сава, госпа Сокин.

ПАЈА: Ама мени изгледа на неког Саву, само не знам на ког. (*Враћајући се миндерлуку, за се.*) Што ли нема госпођице Јуле?

ПЕРСА, *ѝихо Мојсилу*: Овај не мисли да иде.

МОЈСИЛО, *ѝихо*: Дабоме да не мисли. Што си га задржавала кад је хтео да оде.

ПЕРСА, *ѝихо*: Ју, ја сам то само из учтивости...

МОЈСИЛО, *ѝихо*: А зар не видиш да је неучтив. Него, остави ти то мени. Знам како ћу.

(*Гласно.*) Чини ми се да је стала киша?

ПАЈА, *окрене се ѝрозору*: Како стала! Пљушти, још како пљушти.

МОЈСИЛО: Е, онда ми се сигурно учинило. (*Оѝети се ѝрѝне.*) Ето, опет! Скочи.

ПЕРСА и ПАЈА, *заједно*: Шта?

МОЈСИЛО: Опет ме чвркнуло!

Гледа у ѝаваницу.

ПЕРСА: Ама, шта те чвркнуло?

МОЈСИЛО: Нешто мокро. Аха! Ено! Прокисава!

ПАЈА, *ѝледа у ѝаваницу*: Јест, јест! Прокисава!...

Подмеће глан.

ПЕРСА: Откуд сад опет то?!

МОЈСИЛО: Чудо не кажеш да сам ја и за то крив? Иди, донеси леген.

ПЕРСА, *оглазећи десним вратиша*: О, Господе Боже, и то баш данас.
(*Вице.*) Јулка!...

Оде десно.

ПАЈА: Па, дан је – дан. Данас-сутра, свеједно.

МОЈСИЛО, *бришући се, за се*: Овоме се баш разговара! (*Гласно.*)

Извините, али морам отићи да кажем газди. Нек оправи, дабо-
ме. (*Пође. За се.*) Кад остане сам, биће му досадно, па ће отићи.

Оде средином.

III ПОЈАВА

Паја, па Јулка

ПАЈА, *сам*: Ови, такорећи, као да ме навлаш избегавају. Има ту нечега што није за казивање! Све ми изгледа као да некога или такорећи нешто очекују, па су се ушепртљили. Крију нешто. Обукли се свечано, остављају ме насамом, мељу тазе каву... Крију нешто! (*Прави циџару.*) Али чекаћу. Чекаћу, док не видим ко ће доћи, и такорећи зашта ће доћи? Јер мени све мирише на восак, на такорећи свадбене свеће. А то би био такорећи фијаско кад би ми се Јулка измакла. Али док је мени протекције – јест, мене свуд протежирају... Здравоме волу. Просто не могу такорећи без мене. Ето, у певачком друштву ја сам једини контрабас, па кад дође оно „ангелским не видимо“... а ја само рољнем (*Пева у басу.*) „ангелским не видимо“... Одма' гасим лампе, то јест полијелеје у цркви. Просто не могу ниједну песму без мене. Зато ме протежирају, да им се не растури хор.

ЈУЛКА, *уђе из кујне, носи леџен*: Ах, ви сте ту, господин' Пајо!

Збуњено окреће леџен и хшела би да ја сакрије.

ПАЈА: Да, дошао сам због, такорећи, кише! (*За се.*) Сад кад бих покушао какву прошевину, добио бих место корпе леџен. (*Гласно.*)

А ви донели леџен? А?

ЈУЛКА: Да. Ту некуд прокисава.

ПАЈА, *измакне Мојсилову стиолицу*: Ево, овде.

ЈУЛКА, *погмеће леџен*: Па донела сам леџен.

ПАЈА: Леџен.

ЈУЛКА: Јест. Леџен.

ПАЈА, *за се, исџушавајући љраќићанџски циџару*: Не знам шта ми је.

Познат сам као дрзак човек, али пред њом се увек сплетем. Као, такорећи, пиле у кучинама. (*Гласно.*) Сад ће капљати у леџен.

ЈУЛКА: Јест, у леџен.

ПАЈА: А јесте ли тај леџен овде купили?

ЈУЛКА: Нисмо. Остао нам је од наше бабе.

ПАЈА: Па, то је такорећи антика, стари леген?

ЈУЛКА: Јест, стари леген.

ПАЈА, *за се*: Никако да се одмакнемо од легена. (*Гласно.*) Уопште, сад легени излазе из моде! (*За се.*) Опет леген!

ЈУЛКА: Излазе.

Пауза, забуне.

ПАЈА, *јевуши нешто у басу; намах се сећи нечета, живо*: Јест! Довече ћете кувати суве шљиве.

ЈУЛКА: Откуд ви то знате?

ПАЈА: Па вашег оца боле стомак, а шљиве су добре...

ЈУЛКА: Добре су за стомак.

ПАЈА: А једете ли ви шљиве?

ЈУЛКА: Па... једем.

ПАЈА: А једе ли радо ваш отац шљиве?

ЈУЛКА: Једе и он.

ПАЈА: А једе ли шљиве ваша мајка?

ЈУЛКА: Па, једе и мајка, понеки пут.

Гледа у леџен.

ПАЈА, *за се*: Нема више нико да једе. – Ха, знам! (*Гласно.*) А једе ли ваш брат шљиве?

ЈУЛКА, *мало зачуђено, смешећи се*: Па, немам брата.

ПАЈА: А кад би га имали, да л' би јео шљиве?

ЈУЛКА: Не знам.

ПАЈА, *за се*: Баш не удем да је забављам.

ЈУЛКА, *гледајући у леџен, за се*: Сва сам збуњена.

Пауза.

ПАЈА, *наједном сећи се да је шрине, ња љружајући љрсти на њу, шушљешине кроз зубе, као деџа кад се љлаше*: Чврк!

ЈУЛКА, *шрине се*: Јух! Ал' сам се уплашила!

ПАЈА: Хе-хе-хе! Шалио сам се! Били сте тако замишљени, па рекох да вас тргнем из мисли. (*За се.*) Сигурно је о мени мислила. (*Гласно.*) Шта сте, такорећи, мислили овог момента?

ЈУЛКА: Бројала сам капље што падају у леген.

ПАЈА: Капље? (*За се.*) Е, не треба ми гора капља! (*Гласно.*) Па, колико сте избројали капљица што су пале у леген?

ЈУЛКА: Па, пале су четири капље у леген.

ПАЈА: А да ли је која мимо легена?

ЈУЛКА: Није. Све су пале у леген.

ПАЈА: Баш све у леген. (*За се.*) Опет се закачисмо за леген!

IV ПОЈАВА

Пређашњи, Перса

ПЕРСА, *стићи здесна, шрине се; за се:* Гле! Тај је још ту! (Гласно.)

Јуло! 'Оди, чедо!

Врати се десно.

ЈУЛКА: Ево, одмах! (*У њоласку, за се.*) Кад би ме он запресио! (*Гласно.*) Извините!

Оде десно.

ПАЈА, *мислећи да је нешто шачно француски казао, клањајући се:*

Перту! (*Оштане сам.*) Ја, опет сâм! Ама, што ме избегавају!

Има ту неки враг. То је она Маца све замесила. Она сваки час шапуће са оним апотекаром Тифтиком. Хтела би да ми запуши уши Тифтиком да не чујем Јулине уздахе! Ама уем ја њој, та-корехи, да окренем леђа, па да запросим Јулу. (*Трине се.*) Ама, ови такорехи и не зарезују госта!

V ПОЈАВА

Пређашњи, Мојсило и Сотир

Улазе средином.

МОЈСИЛО, *улазећи:* Ево, газда. Ту прокисава! (*Покаже. У исти мах смотри Пају, за се.*) Гле овај није отишао!

СОТИР, *шајак њаншалоне, њоре мала аншерија, дебео ланац око вратиша, шрамболос, шубара на љави, каиуш од шајака, њовори њирошски:*

Берем да је малкачко по там, у њошенце. Веће у среди сред собу!

МОЈСИЛО: Па сад да оправите.

СОТИР: Кој ће сад да га курдисује! Какој си је, такој си је. Нек си седи дор не мине њиша.

МОЈСИЛО: Па кад пређе киша, онда следствено неће ни прокисавати.

СОТИР: Па за тој викам, да гу не оправљамо до другу њишу.

МОЈСИЛО: Јок, јок! Мора да се оправии.

ПАЈА: А како то да прокисне?

МОЈСИЛО, *мало набусиши:* Па сломијена њерамида, брате! (*Сотиру*) Мет'ли смо и леген.

СОТИР: Да уфатите њишницу? Ако, ако. Убава је заради прање и мијење.

МОЈСИЛО: Ама, није, брате, да уфатимо, него да ми се не прави бара по соби; доћи ће ми гости.

ПАЈА: Какви гости? (*За се.*) Дакле, ипак неког очекују.

МОЈСИЛО, *за се*: Ето, измаче ми се! (*Гласно.*) Тако само кажем:
могу доћи гости.

СОТИР: Ич не бери бригу. Нек си капа, што мари. Ти сал сербез
уживај!

МОЈСИЛО: Како да уживам! Кажу, брате, момку да промени ћера-
миду, па готов посао.

ПАЈА, *за се*: Чекаћу да видим ко ће доћи.

СОТИР: Саг по овуј ћишу да се качи на чандије? Не бива. Нека гу,
нека си капа, још лечке ће да капне, па стига.

Тифџик сџоља куца на враџима.

МОЈСИЛО: Ама, брате, шта те кошта једна ћерамида?

СОТИР: Ама, неје заради паре.

Тифџик сџоља њонова куца.

ПАЈА: Неко куца!

МОЈСИЛО, *за се*: То је апотекар! Шта ћу сад? Овај још седи! (*Гласно.*)
Учинило вам се. Нико, брате, не куца!

СОТИР: Чукало је... чукало.

Тифџик сџоља јаче куца.

ПАЈА: Ето, опет!

МОЈСИЛО, *забашурује*: Није, није. Биће да је то плусак!

ПАЈА: Та какав плусак! (*Приђе враџима и отвори их. Уледа Тиф-*
џика.) О, извол'те!

Тифџик сџоји на враџима. У рукама њакеџићи аџоџекарски. У
црном је оделу, коса зализана, умаџена. Лице му џлачевно, смеџено
се џонаџа.

VI ПОЈАВА

Пређашњи, Тифџик, па Перса

ТИФТИК, *клања се*: Извините... овај... ја

МОЈСИЛО: О, извол'те, молим вас!... Седите!... (*Паји који је џриџо*
да заџвори средња враџа.) А зар ћете ви да идете?

ПАЈА: О, нећу, боже сачувај! Ја устао само да отворим господину
врата.

Заџвара враџа на средини.

ПЕРСА, *уђе здесна*: О, господин Славко! Извол'те, седите! (*Смоџри*
лавор, за се.) Ју, леген! (*Узме леџен, а на џо исто месџо мейне*
сџолицу. Гласно.) Седите, господин' Славко!

Одне се леџен десно у кујну.

ТИФТИК, *седне на сџолицу* *їде каџље*: Хвала... Овај... Лепо! (*За се.*)
Откуд овај Паја овде?! Сад не смем ништа почињати. Не смем
дати ни ове презенте.

МОЈСИЛО: Како је, господин' Славко? Ето, и господин Паја свратио.

Седи већ поодавно, па баш отојч хтео да иде...

ПАЈА, *за се*: Отићи ће, ако вам не треба! (*Гласно.*) Случајно сам свратио, такорећи, због овога пљуска. А откуд ви?

ТИФТИК: Па, овај... ја...

МОЈСИЛО: И ви ваљда, због пљуска?

ТИФТИК: Јесте, овај, због кише. (*Трине се.*) Овај! (*За се.*) Као да ми нешто капну на главу?

Хоће да њиине, ња шрине руку нашрај; учини му се да није у реду.

СОТИР: Топрв саг врну ћиша, а требаше да је то пре.

ПАЈА: Како ви, госпон' Славко?

ТИФТИК, *мислећи да ња Мојсило њиша, одговара Мојсилу*: Љубим руке, овај... хвала!

ПАЈА: Ја вас питам.

ТИФТИК: Пардон! Хвала. А како ви?

ПАЈА: Ја – кô књаз! Седим кô човек без занимања.

ПЕРСА, *на ње речи враћа се десно из кујне*: А ви што се не жените, па да имате занимање! Хе-хе-хе!

ТИФТИК: Дабоме, овај....

МОЈСИЛО, *за се*: Е, и то је сад баш паметно било! Све којешта од моје жене.

ПАЈА, *Перси*: Па, оженићу се, има времена. После, знате да сам једном покушавао, па...

ПЕРСА: Знам. Просили сте Анку Тошину. Истина, што се то поквари?

ПАЈА: Па због мираза.

МОЈСИЛО, *вади бурмушицу, шмрче*: Па они су бар богати?

СОТИР: А и туј ће му је афтос пијос работа.

ТИФТИК, *за се*: Опет ми нешто капну!

Исте радње, као и њре.

ПАЈА: Па знате како је. Девојчин отац давао ми је у мираз горњи спрат своје куће, а себи је задржао доњи.

СОТИР: Па?

ПАЈА: Па, било је све добро. Кад пред прстеновање, он ми, такорећи, изјави да ће да руши доњи спрат, и пита ме: „Шта мислим ја да радим с горњим?“

ПЕРСА: Па шта сте урадили?

ПАЈА: Па пошто сам видео да нећу моћи да останем у ваздуху, покварио сам прошевину.

МОЈСИЛО: Хе-хе-хе! И то да чујем! (*Кине.*) Пшиха!_

ТИФТИК, *за се*: Опет ми капну. Не знам да ли је то од Мојсиловог кијања или нешто капље одозго?

СОТИР: И тај ти је Тоша чукнут с матејевачку чарапу²!

² Не биши сасвим свој. Заједљива алузија на мештане села Матејевац у Нишавском округу.

ПАЈА, скалира: А-а-а-а!

Сви, погледају ја зачуђено.

СОТИР, *прекрсти се, за се*: Исполај на Господа, и овај је па почукнут.

ПАЈА, *Мојсилу*: А, да, поздравила вас госпа Маца.

МОЈСИЛО, *збуњено*: Фала, фала!

ПЕРСА, *погледа Мојсила*: Што те поздравила?

МОЈСИЛО: Из учтивости, ваљда... Не знам.

ПАЈА: Каже ми: „Поздравите господин' Мојсила!“

МОЈСИЛО: Ако ће, брате, ако ће!

VII ПОЈАВА

Пређашњи, Јулка

ЈУЛКА, *долази здесна, носи послужавник са слашким, приђе прво Тифшику*: Извол'те.

ТИФТИК: Овај (*Узме кашичицу, окрене у руци, ја остави.*) Нећу... овај...

ПЕРСА, *иронично, али тихо Мојсилу*: Честитамо на поздравље.

МОЈСИЛО, *тихо*: Ама, какво поздравље?

ПЕРСА, *оштро, али тихо*: Бути!

ЈУЛКА, *Тифшику*: Што не узмете? Од лубеница је. Узмите!

ТИФТИК: Хвала, овај... не марим за лубенице...

МОЈСИЛО: Па, донеси од руже.

ТИФТИК: Немојте, овај – нећу! Не марим!... (*За се.*) Једва се извиних.

ЈУЛКА, *служи Сошира*: Извол'те!

СОТИР, *узме цело шафољче, ја куса*: Много ће ни бидне. Не прилега тој за стомака ми. *Куса.*

ЈУЛКА, *уздржава смеј, за се*: Овај ће све да поједе.

ТИФТИК, *за се*: Простак!

ЈУЛКА, *Соширу*: Извол'те и воде.

СОТИР: Нека гу, нека! И овој је убаво.

ПЕРСА, *тихо Мојсилу*: И овај је твој газда неки глупак. Поједе све слатко.

МОЈСИЛО, *ласно*: А што мој, кад је и твој (*Јаче.*) Газда!

СОТИР, *Мојсилу*: Мен ли ме питујеш нешто?

ПЕРСА: Није, није!

ПАЈА, *који је дошле несврљиво ледао у слашко*: Госпођице Јуло, молим за чашу воде! (*За се.*) Иначе не би на мене никако дошао ред, а здраво волим слатко од лубеница.

ЈУЛКА, *у нейрилици*: Молим вас, газда, за шафољче.

СОТИР: Ово ли? Узми си, узми! Исполај на Господа те ме курталисува. По слатко је оди мед. Ђе ме подфати у стомака такој нешто – Да не дава Бог!...

ТИФТИК, *за се*: Опет ми нешто кануло.

Поледа крадом торе.

ПАЈА, *служи се*. Захвати кашичицом, ѿодметине чашу с водом да слајко не кайне доле. Послужи се. Пије воду и у остатак баџи кашичицу којом се ѿслужио. Бркне ѿ џејовима, ѿа ѿошти нема мараме, убрише ушти крајем машине: Откуд, такорећи, оволики гости?

ЈУЛКА, *у забуну*: Не знам. Случајно!

Оде десно.

ТИФТИК, *за се*: Сад знам шта је, овај. Прокисава. А то, овај, није у реду да им кажем. Трпићу.

Три се кад ѿод му кайне.

ПЕРСА, *шихо Мојсилу*: Требало би некако да измислиш да остане господин Славко сâм са Јулом. Кад већ 'оћеш апотекара, а после, видиш има и некакав презент.

МОЈСИЛО, *шихо Перси*: Сад ја да измислим! А што ти не измислиш кад умеш да ми измишљаш неке Маце.

ПЕРСА, *шихо*: Ђути!

ТИФТИК, *за се*: Нека капље, трпићу! Ама што ови не одлазе?

Мешкољи се.

МОЈСИЛО, *као да се сешио нечеџа, дрекне*: Ха!

СВИ, *шрину се*: Шта је?!

МОЈСИЛО: Ништа. Ништа није! (*За се.*) Куд да се раздерем!

СОТИР: Не л' дрекну, зор уфати!

МОЈСИЛО: Штуцнуо сам, брате, штуцнуо!

СОТИР: Такој штуцање има ли га међу по свет? О, Бошке!

ТИФТИК, *који се ушлашио на Мојсилов узвик, хшео је мноџо да каже, ѿа изушти само*: Овај!...

МОЈСИЛО, *Перси, шихо*: Сетио сам се како ћу их одвојити одавде.

ПЕРСА, *шихо*: Како?

МОЈСИЛО: Видећеш. (*Гласно.*) Газда Сотире, и ви, господине Пајо, хајте часком на таван да оправимо ону, већ знате.

СОТИР: Ама куд сал д' искачамо по овуј ћишу!? Ама си џимпир, веће нема!

Уштиаје.

ПАЈА: Па, можемо, такорећи, зашто не!

Уштиане.

МОЈСИЛО, *шврди ѿазар*: Ако баш нећете, не морате, брате; ја кô велим...

ПАЈА: 'Оћемо, молим вас, што да нећемо! (*На штрину.*) Бар ћу на тавану испитати Мојсила шта онако о мени мисли...

Излази средином.

СОТИР: Куд саг баш штом седамо...

Излази средином.

МОЈСИЛО: Мора да се отклони опасност!

Излази средином.

ПЕРСА: Седите, г. Славко, ја да видим нешто у кујни. (*Оглазећи, за се.*) Да пош'љем Јулу.

Оге.

VIII ПОЈАВА

Тифтик, па Јулка

ТИФТИК, *сам, иија се*: Сав сам мокар! Све ми се, овај, слива заврат.

Како би било да се измакнем? – Не, нећу! – Онда би се видело зашто сам се измакао, па би ми се смејали и, овај, то би их ком-промитовало! Нећу!... Трпићу... Него куд баш данас да удари киша? Данас кад сам дошао да гледам девојку. Окром, шале, овај, Јулка је лепа девојка. (*Кайне му. Гледа у шаваницу.*) Капљи! Капљи! Трпићу... (*Јулка наилази здесна.*) А, ево госпођице Јулке! *Намешта се на столицу.*

ЈУЛКА, *дође здесна*: А, ви сте сами, господин' Славко?!

ТИФТИК, *укочи се на месту*: Јест, овај, сам сам.

ЈУЛКА, *седне*: А где су они?

ТИФТИК: Отишли су, овај, на таван... (*Трине се. Кайнуло му. За се, чисто прешећи.*) Капљи! Капљи! (*Пође руком да обрише, па се шрине.*) Јест, овај, на таван...

ЈУЛКА: Та, ово гадно време, па...

ТИФТИК: Јесте, гадно је, овај. (*Храбро, не мичући се с места.*) Извол'те! Донео сам вам ово. (*Да јој завежљај.*) Узмите, овај...

ЈУЛКА: Хвала. А шта је то?

ТИФТИК: Свашта, овај – доктора Лемана помада за лице – тегла један динар. После, прашак против знојења ногу, сачува обућу, врло нешкодљив – цена шест гроша. Сапун доктора Шпицера – комад три и по гроша, освежује лице, руке и тело и... све овај... Па, после и прашак за живину да не угине, здраво добро средство за живину, 25 комада – шест гроша...

ЈУЛКА: Па што сте све то донели?

ТИФТИК: За вас, овај... Има ту и Одонтал за испирање уста – шест гроша...

ЈУЛКА: Па док дође отац, он ће вам платити...

ТИФТИК: Којешта, овај... То сам ја вама на презент донео.

ЈУЛКА: А ја опет питам због цене што напомињете...

ТИФТИК: Овај, то ја само онако кажем. (*На страну.*) Проклета навика. (*Гласно.*) После, ту има и такозвани „Коран“, најбоље,

овај, средство за бојадисање косе, број: један, два и три, са упутством – пет динара.
 ЈУЛКА: Ја не мећем ништа на косу. Мајка меће кану. Нисте требали да се трошите...
 ТИФТИК: Ја то, овај, из апотеке, кад имам аузганг. (*Трине се, за се.*) Капље! Ако! Капљи! Капљи!
Убрише руком главу.
 ЈУЛКА, *уздржава смеј:* Ви сте канда мокри?
 ТИФТИК: Нисам. То јест, овај, ознојио сам се! (*За се.*) Нема смисла да јој кажем да прокисава.
 ЈУЛКА: Та ви седите ту баш где капље! Ха-ха-ха!
 ТИФТИК: А зар капље? (*Устане.*) Вид'те, молим вас, овај.
 ЈУЛКА: Прокисава... Зато је отац и отишао на таван.
 ТИФТИК: Е, извините што сам вас слагао да сам се ознојио. То је, овај, од акведестилате.
 ЈУЛКА: Та, то је од кишнице!

IX ПОЈАВА

Пређашњи, Перса

Дође здесна.

ПЕРСА. Хе, разговарате ли? Разговарате. Ако, ако...
 ЈУЛКА: Да видите, мајка, шта сам добила од господина! Ваздан неке медечине.
 ПЕРСА: Е, да!
 ТИФТИК: Овај, то јест, за улепшавање лица! (*За се.*) Ово сам баш гупо казао. Кд да она није и тако лепа.
 ЈУЛКА: Ја идем да оставим ово, и да донесем каву.
Оде десно. Перса ћуши и љеда Тифшика. Тифшик ћуши и љеда Персу.
 ПЕРСА: Па, како велите? Допада ли вам се наша Јулка?
 ТИФТИК, *сав блажен:* Па, хе-хе! Овај... како ми се не би допала? А баш и госпа Маца о њој и богзна како... овај... и не знам зашто.
 ПЕРСА: И о вама она тако: фали, фали! Па баш каже: „Мој Мојсило, да свршимо ту ствар, момак је вредан“, каже, па...
 ТИФТИК, *хисео би много да каже:* О, овај!...

X ПОЈАВА

Пређашњи, Кузман, па Јулка

КУЗМАН, *најло ујадне. Има ћерок војничке панталоне и чизме. Око вратио место крајне таслук. Шталајом, мало-мало, па дефилује пошто претходно љује у шаку:* Где је Мојсило?

ПЕРСА: На тавану.

КУЗМАН: Како?

ПЕРСА: На тавану. А шта ће вам, пријатељ Кузмане?

КУЗМАН: Нешто важно! Иде ли се овуда на таван.

Пође десно.

ПЕРСА: Та, чекајте! Сад ће сићи.

Јулка, јојави се здесна са кафама.

КУЗМАН: Немам кад!

Појури десно, удари на Јулкин послужавник и прешури шољице.

ЈУЛКА: Јух!

ПЕРСА: Забога!

ТИФТИК, *као ћоре:* Овај...

КУЗМАН, *брише панталоне:* Откуд ти опет са тим шољама!? Шта не пазиш!?

ЈУЛКА: Па, ја нисам крива!

Скупи шољице и врати се десно.

XI ПОЈАВА

Кузман, Перса, Тифтик, без Јуле

ПЕРСА, *Кузману:* Неће оставити флеке, ми је мешамо с јечмом. Ама, шта је то тако важно? Да га нису вратили у дејствителну службу?

КУЗМАН: Море, каква дејствителна служба! Нешто сасвим ново.

ТИФТИК: Онда да, овај, кажемо: драгичка?

КУЗМАН, *Тифтику:* Не говори!

ПЕРСА: Ново? А шта то?

КУЗМАН, *шећа:* Сео човек, па лупао главу, па лепо измислио да се разговара са духовима. Ето ти!

ПЕРСА: Јух, анатема га убила! А ко то?

КУЗМАН: Ко је, да је, тек је измислио.

ПЕРСА: Па јесу ли га затворили?

КУЗМАН: А што да га затворе?

ПЕРСА: Па како су затворили Цану врачару?

ТИФТИК: Јест, овај...

КУЗМАН, *Тифтику:* Не говори! (*Перси.*) Море, овај не врача. Лепо седи и разговара. После, то може сваки.

ТИФТИК: Сваки? А како то, овај?

КУЗМАН: Не говори! То јест, видећете, удесио сам ја већ ствар. Узбунио сам целу чаршију од јутрос. Већ смо и пробали са асталчетом.

ПЕРСА: Каквим асталчетом?

КУЗМАН: Таквим лепим, округлим, на три ноге. Сви из кафане већ су поручили асталчиће. Мајстор Венцл узео још три момка, па ништа друго не ради, већ прави само асталчиће.

ПЕРСА: Па, шта ће им асталчићи?

КУЗМА: Па зар ти нисам казао?

ТИФТИК: Нисте, овај!

КУЗМАН, *Тифшику*: Не говори! (*Перси.*) Да држе, брате. Седну па држе, а асталче се само покреће и све погађа. Чек, сад ће мајстор Венцл донети овамо асталче. Видећете.

ТИФТИК: Па, баш се, овај, креће?!

КУЗМАН: Па креће се, брате! Мора да се креће!

ТИФТИК, *чуди се*: Вид'те молим вас, овај...

ПЕРСА: Ама баш се креће?

КУЗМАН: Па, креће се, кад ти кажем! Дабоме да се креће!

ПЕРСА: О, буди бог с нама! То није на добро!

КУЗМАН: Ето ти сад, није на добро! Море, држе асталчиће по целој свету. Те неки бискупци, неки Аксакови, неки Толстоји, Гледстони, Гордони и шта ти ја знам!

ПЕРСА: Што држи којеко, нек држи, ама што ми да држимо?

КУЗМАН: Није то „којеко“, него то су главе. Па кад држе они, можемо и ми. Дабоме.

ВЕНЦЛ, *сиоља*: Ох, Језас! Ово, хер Гузман, иди сер шнел – не може да га стигним.

ТИФТИК: Ко је то, овај?

КУЗМАН: Ха, то је мајстор Струготина! (*Ошвара враиџа на средини.*) Овамо! Овамо.

ХИИ ПОЈАВА

Пређашњи, Венцл

ВЕНЦЛ, у *стиларском оделу*, носи *асталче*: Ево асталчић.

КУЗМАН, узима *асталчић*: Дај, дај! (*Намешџа асталче њоред левој миндерлука.*) Е, сад ћете видети.

ПЕРСА: О, господе Боже, и то чудо да видим!

КУЗМАН: Е, деде, седите!

Седају.

ВЕНЦЛ, *сиоји*: Ја будем гледала. Хаб кајне цајт за седиш.

КУЗМАН: Метните руке, сасвим овлаж, не треба да се притискује.

ПЕРСА, *за се*: Ал' ми лупа срце! Анатема ти и асталче и Кузмана.

ТИФТИК: Па, што се, овај, не миче?

КУЗМАН: Причекајте, не иде то тако! Мора да се загреје!

ВЕНЦЛ: Муе ма вартен!³ Но, ја.

ТИФТИК: А да то почем не прсне!

КУЗМАН: Ама, шта да прсне? Миче се, брате, загреје се, па се миче.

ТИФТИК, *за се*: Чудновата прошевина! Дошао сам да просим девојку, а утрапили ми, овај, асталче!

ПЕРСА, *уилашено*: Мени се чини да се већ миче! Господе Боже, све ми нешто зуји!

КУЗМАН: Богами, 'оће то! Зуји, пријо, зуји! Утрну руке; то мора да буде. Ти ћеш, пријо, још да будеш добар медијум.

ПЕРСА: Немој да се шалиш, пријатељу. Немој ништа да будем. Ако баш мора ко из наше куће, ено ти Мојсила.

КУЗМАН: Не знаш ти то.

ВЕНЦЛ: Абер, гнедиге⁴ госпа, сашто није чутио? Ниху реден!⁵ Тишл се, алзо⁶, сакланати само. Но, ја!

ПЕРСА: Јух, ја црница да се дигнем!

КУЗМАН: А, сад не смеш! Нипошто, пријо! Аја!

ТИФТИК: Па, што се не миче?

КУЗМАН: Не говори!

ВЕНЦЛ: Ниху реден!

КУЗМАН: Не говори!

ТИФТИК, *за се*: Бар да и она држи, него овако сам! (*Гласно.*) Овај... да не треба ту још која женска? Много нас је мушких?

КУЗМАН: Богами, право кажете. Да нам је још једна женска.

ТИФТИК: Како би било госпођица –

ХИИ ПОЈАВА Пређашњи, Маца

Уђе средином.

МАЦА, *живо љовори; дође с кишобраном*: Добар дан! Како сте? Шта радите?

ПЕРСА, *хоће да устане*: Ето, фала Богу! (*На сцрану.*) Баш није морала да дође!

³ Ви га чекајте.

⁴ Али, милосћива.

⁵ Без љриче.

⁶ Столар се шако.

КУЗМАН, *задржи Персу, вице*: Пст!

СВИ, *прихватише*: Пст!

МАЦА, *запрепаашћено*: Јух! А шта вам је?

СВИ: Пст!

МАЦА, *као јоре*: Господе Боже! Ју, да се прекрстим, црница!

Крсти се.

СВИ: Пст!

КУЗМАН: Ћутите, забога!

МАЦА: Ју! Што да ћутим? И откуд ви да ми забрањујете?

КУЗМАН: Море, ћутите, док вам лепо говорим!

ТИФТИК: Ћутите, овај...

МАЦА: Зар и ви. Па ја сам због вас и дошла да говорим!

ТИФТИК: Јес', овај, проводац...

КУЗМАН, *пресече ја*: Не говори!

ВЕНЦЛ, *бесно*: Штил! На хер гот дас хама⁷ још не видео! Штил!

ТИФТИК: Ћутите, кад призивамо духове!

МАЦА, *уилашено, узмичући*: Какве духове?

ТИФТИК: Покојне... Са оног света!

МАЦА: Са оног света! Јаој, мени! (*Појури најоље и судари се са Мојсилом.*) Јух!

XIV ПОЈАВА

Пређашњи, Мојсило

МОЈСИЛО, *наиђе средином, прашљив и каљав по коленима и леђима.*

Судари се са Мацом: Та шта не пазите! Нисам ја украо моје жуљеве!

СВИ: Пссст!

МОЈСИЛО: Ама шта: пст?! И коме ви: пст?! Згазила ме и сад: пст!

ПЕРСА: Згазила те? (*На страну.*) Још и то!

ВЕНЦЛ: Ум готес вилен⁸, на то ово шпектакл, не јавиш се духовник!

Не јавиш ништа, никс!

КУЗМАН: 'Оћете ли ви, брате, да ћутите, или нећете?! Сад ћу треснути и асталче и духове, па их дозивајте сами! – И ја луд што се млатим, што дозивам...

МОЈСИЛО: Ама ког ће да дозовеш? И шта си ми на прилику ове дозвоао?

ПЕРСА: Ћути! Ти мораш свуд да се покажеш! Дозивамо духове. Простаче!

МОЈСИЛО: Духове? Какве духове? Ето пуна кућа репатих духова.

⁷ Хајде, разумем, шунку...

⁸ Срећно.

КУЗМАН: Не говори!

МОЈСИЛО: Па, докле ћете да седите ту?

КУЗМАН: Док не почне да се миче.

МОЈСИЛО: Ко?

ПЕРСА: Па асталче.

МОЈСИЛО: Па, гурните га, па свршен посао.

КУЗМАН: Море, сâм ће да се миче.

МОЈСИЛО: Слабо богами да ће да се миче.

КУЗМАН: Ама, загреје се, па се миче. Дођу духови. Питаш их, одговарају...

МАЦА: Ју! Па да сте донели још коју столицу, нек имају људи, то јест господа духови где да седну.

КУЗМАН: Седите ви, брате, па ћутите! Седи и ти, Мојсילו! Седите, па ћутите!

ТИФТИК: Јест, овај!

ВЕНЦЛ: Руиг а мал!⁹

МОЈСИЛО: 'Ајд, да видимо и то чудо.

Сега са Мацом на миндерлук десно. Ћуће. Пауза.

МАЦА, *тихо* Мојсилу: А што сте тако прашљиви?

МОЈСИЛО, *тихо* Маџи: Био сам на тавану. Прокисавало, па смо намештали ћерамиду. Море, добро те не падо' у кречану кад сам силазио.

МАЦА, *тихо*: И та ваша кречана, баш под таванским вратима.

МОЈСИЛО, *тихо*: Е, па тако се затекла.

ПЕРСА, *посмајра* Мојсила и Маџу, *за се*: Шта ли она намигуша шурује с мојим мужем? (*Гласно и ошјро.*) Ћути, Мојсילו!

МОЈСИЛО: Ја и не говорим!

ПЕРСА: Чујем ја добро.

СВИ: Пст!

МАЦА, *за се*: Да ми је знати шта су свршили. Задржа ме овај плусак.

(*Тихо* Мојсилу.) Како је било? Допада ли му се девојка? А?

МОЈСИЛО, *тихо*: Сигурно му се допада.

МАЦА, *тихо*: Е, што ја испроводацирам, то богами ваља. (*За се.*) Сад сам сигурна за Пају. (*Мојсилу тихо.*) А волете ли да вам буде зет?

МОЈСИЛО, *заборави се, ња јаче каже*: Волим. Још како волим!

ПЕРСА, *која дойле једнако посмајра* Мојсила и Маџу, *кад чује ово, скочи, али руке не диже са сточића*: Шта ти волиш? И ког ти волиш? Је ли?

КУЗМАН, *лакшом је присиљава да седне*: Море, седи, пријо с миром, немој да квариш сеансу!

МОЈСИЛО: Не волим, брате, не волим ништа!

⁹ Време *тишине*.

ПЕРСА, *седајући и ућушујући љућину*: Пријатељ Кузмане, ви рекосте да треба још једна женска. Па нека седне и госпа Маца?

КУЗМАН: Јест, истина. Седите и ви, госпођо!

МАЦА: Нећу! Ју-ју! Нећу, нећу!

ТИФТИК: Седите, овај, зашто не седнете?

ВЕНЦЛ: Сецен зи сих, ту... овде! Нихц цу фирхтен!

МОЈСИЛО: Па, седните!

ПЕРСА, *иронично*: Седите, кад каже и Мојсило!

МАЦА, *седа до Персе на миндерлук, љреко од Тифџика*: Мене је стра'!

Ју, баш нисам требала!...

Сви се љомичу и намешџају, али руке не дижу са асџалчетџа.

МАЦА: Па, сад нас је много! Да ја устанем?

ПЕРСА, *једва дочека џо*: Нека. Ја ћу устати! (*Усџане, љриђе Мојсилу и седа до њеја; џихо.*) Је ли, ти? Шта шапућеш са оном удовицом?

МОЈСИЛО, *џихо*: Ништа. О ћерамидама.

ПЕРСА, *џихо*: А о чему још?

МОЈСИЛО, *џихо*: О кречани. Кажем: како умало не падох у кречану.

ПЕРСА, *џихо*: А шта оно волиш? А?

МОЈСИЛО, *џихо*: Апотекара, брате, фластера, то јест, Тифџика!

Пита жена: волим ли да ми буде зет? Кажем: волим. То је све!

ПЕРСА, *џихо*: Па то нисте морали шапутати?

МОЈСИЛО, *џихо*: Нисмо.

ПЕРСА, *џихо*: Па што сте шапутали?

МОЈСИЛО: Зато што вичете кад говоримо гласно.

КУЗМАН, *зџазео ља Тифџик на жуљ*: Јао!

Сви љрејлашено усџану, али не дижу руке са асџалчетџа.

КУЗМАН: Ко се то гази? Пазите, брате! Имам жуљеве!

Сви ојеш седну; лакнуло им.

ТИФТИК, *за се*: А ја мислио да је то Мацина нога.

МОЈСИЛО, *џихо Перси*: И Паја тражио Јулкину руку.

ПЕРСА, *џихо*: Е, а кад то?

МОЈСИЛО, *џихо*: Сад на тавану.

ПЕРСА, *џихо*: Па шта си му казао?

МОЈСИЛО, *џихо*: Казао сам му да придржи ћерамиду. Забашурио сам говор, па утекао с тавана.

ПЕРСА, *џихо*: Ради како знаш, ал' за мене је он боља прилика од Тифџика.

МОЈСИЛО: Како за тебе?...

ТИФТИК: Што се не миче?

КУЗМАН, *њему*: Не говори! (*Свима.*) Да ми нико не говори! 'Оћу да чујем муву кад пролети!

МАЦА: Све ме нешто штреца у прстима!

ТИФТИК: Штреца, овај?

КУЗМАН: 'Оће то, 'оће!

ПЕРСА, *Мојсилу; наставља нему прејирку*: Не пребацуј ти мени! Не забашуруј ми; што те она намигуша згазила кад си ушао? Шта то треба да значи?

МОЈСИЛО: Ништа! Ништа не значи! Случајно...

КУЗМАН: Аха! Сад ће да се миче! (*Пиша астал.*) Јеси ли ту, добри душе? Ако си ту, а ти лупни ногом.

Астал луйне једанјуш.

МАЦА: Ју, мене је стра'!

КУЗМАН: Не говори!

ПЕРСА: Да не миче ко од шале?

КУЗМАН: Каква шала! Миче се само! Мора да се миче!

ПЕРСА, *крсти се*: О, буди бог с нама!

МОЈСИЛО: Мичу га сами, па мора да се креће.

ТИФТИК: Овај, како сами? Није, овај, сами...

КУЗМАН: Не говори! Сад да питамо: Ко је дошао! (*Пиша нагнувши се асталу.*) Добри душе! Молимо вас да нам кажете како се зовете? Ја ћу ређати азбуку, а ти лупни код почетног слова.

(*Говори.*) Аз? Буки?

ВЕНЦЛ: Вас ис дас буки?

КУЗМАН: Вједи? Глагољ? (*Асталче се покрене.*) Је ли глагољ? Да почем ниси погрешео? Ако је глагољ, лупни два пута? (*Асталче луйне двајуш. Говори осталима.*) Дакле, прво је слово глагољ.

МАЦА: О, анатема га било!

ВЕНЦЛ: Вас ја направиш, то мус знати сваки слово.

КУЗМАН, *иши*: Добри душе? Друго слово? (*Ређа.*) Аз? (*Асталче луйне.*) Је ли аз? (*Асталче пошврди.*) Дакле, г- а? Га!

СВИ: Га- га- га!

МОЈСИЛО: Па, то је нека гуска?

ВЕНЦЛ: Вас куска? Кајне куска!

КУЗМАН: Треће слово, добри душе! (*Ређа.*) Аз? Буки?

ВЕНЦЛ: Шон видер буки?!

КУЗМАН, *ређа*: Вједи? (*Асталче се крене.*) Је ли: вједи? (*Асталче пошврди.*) Г-а-в –Гав?

ТИФТИК: То је Гавра!

ВЕНЦЛ: Ја, ја, хер Гузман, дас ист хер Габријел!

КУЗМАН: Извините, добри душе. Кажите нам јел' се зовете Гавра? (*Асталче пошврди. Он осталима.*) Гавра.

МАЦА: То је мој муж! Куку мени!

ТИФТИК, *иши асталче*: Је л' овај, госпа Мацин Гавра?

Асталче пошврди.

МАЦА: Јаој, мени! Да бегам ја одавде! Покојник је био грубијан.
Имао је ружну нарав, за мало зашто – шаком!
Хоће да усџане.

КУЗМАН, *задржи је:* Не! Не бојте се! Још да питамо: ко је од нас
медијум, па доста за данас.

XV ПОЈАВА

Пређашњи, Сотир

СОТИР, *још сџоља виче, љушџи:* Да ђаво носи и тебте и па ђера-
миду! (*Уђе сав ђрашњив, кречљив и каљав.*) Зашто не затискате
онуј кречану?

СВИ: Пссст!

СОТИР: Мало фалеше врат да скршим!

СВИ: Пссст!

СОТИР: Ама што се пискате саг па ви?

МОЈСИЛО: Ђути, забога! Разговарамо се с мртвацима!

СОТИР, *зајрејашћено:* Како викаш? С мртваци! Леле!
Хоће да џобејне.

МОЈСИЛО, *ухвати ја:* Та, не бој се! Седи овамо!

СОТИР, *седајући бојажљиво:* Требаше да си не силазувашем с тавана.

ПЕРСА, *међушџим ђришла је Кузману и шџихо му џовори:* Дед, богати,
пријатељу, питај за моју Јулу, шта ће бити с њом?

КУЗМАН: Добри душе! Реци нам: 'оће ли бити срећна Јулка Мојси-
лова? (*Асџал се не миче.*) Ако ће бити срећна, ти лупни једанпут;
ако неће, ти лупни двапут. (*Асџалче лајано се диже и луйне,*
Кузман броји.) Један...

СОТИР, *како се асџалче диже, шџако се он махинално џодиге и сџушџа*
на миндерлук, ујлашено: Бре! Бре!

КУЗМАН, *кад асџалче луйне друџи џуш:* Дваа-а!

СОТИР, *као џоре:* Бре, бре, бре!

ПЕРСА: Куку мени!

КУЗМАН, *Перси:* Ђути сад! (*Асџалчешу.*) Да неће, почем, уфришко
умрети?
Асџалче џошврди.

ПЕРСА: Куку!

КУЗМАН, *џишџа асџалче:* За колико година? (*Асџал ђушџи.*) Кроз ко-
лико месеци? (*Асџалче луйне шџри џушџа.* Кузман броји.) Једаан!
Два-а! Три! (*Осџалима.*) За три месеца.

ПЕРСА, *јаче, кроз џлач:* Јаој, мени црној!

МОЈСИЛО, *шџрине се; гошле је мимично разџоварао са Сошџиром:* Шта
је сад!?

ПЕРСА: Наша Јулка... Куку!

Плаче.

МОЈСИЛО: Шта јој је било?

КУЗМАН: Не говори!

ПЕРСА: Умреће! Астал каже кроз три месеца!

ТИФТИК, *за се*: Морам пожурити са женидбом.

МОЈСИЛО: Ех, астал! Ко зна да л' је то истина!

МАЦА: Не треба, забога, сваком веровати.

ПЕРСА, *Маџи*: Ви само ћутите! То је ваш Гавра прорекао! Ви нашој кући никад добро не мислите!

МАЦА: А што сам сад ја опет крива?

МОЈСИЛО: Криви сте. Да ви нисте дошли, не би ни ваш муж дошао...

МАЦА: Не знам шта му је! За живота бежао је од мене! Откуд сад да дође!...

КУЗМАН: Молим вас, мир!

ТИФТИК: Псст!

ВЕНЦЛ: Алзо, руиг бите! Сат фраген зи шта оче да биде дале – вајтер?

Перса седне на миндерлук десни и плаче. Мојсило је шеши, седећи до ње.

СОТИР, *седн на крај миндерлука до њублике завијајући цитару*: О, Бошке, свашто у свет!...

КУЗМАН, *џиџа астјалче*: Добри душе! У колико ће сати умрети? (*Астјалче лујне 11 џуџа, Кузман броју.*) Један, два, три (*Иџд. 11 кад изброју све.*) У једанаест!...

ПЕРСА, *кроз џлач*: Је ли пре подне?...

КУЗМАН, *џиџа астјал*: Је ли пре подне? (*Астјал џоџвргди.*) Пре подне.

ПЕРСА, *џлачући*: Куку, пре подне!...

ВЕНЦЛ, *Перси*: Ја будем правио сантук са вама!

Вади џолиџок да измери Персу.

МОЈСИЛО, *Венџлу*: Одлази! Гле ти њега!...

КУЗМАН: Мир! Да питамо само још нешто! (*Астјалчеџу.*) Реци нам, добри душе, ко је од нас медијум? Ја ћу ређати сва имена а ти лупни које буде. (*Ређа.*) Је ли Кузман? (*Астјалче се не миче.*) Је ли... (*Окрене се Маџи.*) Како се оно звасте?

МАЦА: Марија, Марица, Маца.

ВЕНЦЛ: Фрау Марици.

КУЗМАН, *џиџа астјалче*: Је ли Маца? (*Астјалче се не миче.*) Је ли Славко? (*Астјалче се не миче.*) Је ли Сотир?

Астјалче се јако диџне и лујне.

СОТИР, *скочи*: Што, што, бре!?

КУЗМАН: Ви сте медијум!

СОТИР: Ич да се не шалиш сас мен!

КУЗМАН: Медијум си, брате!

СОТИР: Ама, коме ти то, госпон' Кузмане?
 ТИФТИК: Ви сте, овај, забога – медијум!
 СОТИР: Ама, ко теб' те па питајује! И ти си ми санкјим неки апотекарин!
 КУЗМАН: Не говори! Асталче ти казало да си медијум, па куд пукло да пукло!
 СОТИР: Оно ће да пукне на некога тиква, што сас мен правите циркус!
 КУЗМАН, *Соширу*: Ама, разуми, човече. То духови говоре. Они могу да се појаве, па да их видиш овако кò мене!
 СВИ: Истина!?
 СОТИР: Батали!
 КУЗМАН: Шта батали? Могу да стану пред тебе кò живи, па све усмено да ти кажу.
 СОТИР: Батали! Ја се рукова сас светога Аранђела, рече ми: „Душу ти нећу!“ Па саг искам да видим кој ће се измотаје с мен!
 МОЈСИЛО: Море, видиш да није измотавање!
 ВЕНЦЛ: Кајн измотациш... Најн, никс!
 СОТИР, *Венцлу*: Ти да си ћутиш, ћуран спајо! Петканко!...
 КУЗМАН: Хајд', газда Сотире! Седајте овамо! Ви сте медијум.
 СОТИР: Остав се па ти! Ти га па далеко искара! Присмењеш се на мен! Што искате, бре с мен? Како да сам ченгене гурбет!...
 КУЗМАН: А шта би ти радио? Би ли веровао да ти се појави дух, па да га видиш, а кад си медијум, може то да ти се деси?
 СВИ, *сем Венцла*: Истина? Господе Боже, сачувај!...
 ВЕНЦЛ: Јо, натирлих!¹⁰
 СОТИР, *бесно*: Море, куј ће се појави, жена стрoшна? Може, ама кукурику, Петре!
Миџне и њукне њрсџима.

XVI ПОЈАВА

Пређашњи, Паја

Средином.

ПАЈА, *појави се на средњим врашима, сав бео од креча, нарочиџо по лицу*: Јаој! Помагајте!
 СВИ, *зајрејасџе се кад ја виде; оштану, џренуш-два укочени и ошме им се из џруги једно*: А!
 ТИФТИК: *дрхћући*: Дух!...
 ПАЈА, *за се*: Ја промаших први спрат! С тавана, па плус у кречану!
 (Гласно.) Аух!

¹⁰ Да, наравно.

Пође средини.

СВИ, беже исеред њеџа и вришише: Дух, Дух! Дух!

Тифшик побегне под миндерлук. Кузман стоји забезекнућ, дигао астиалче. Сошир зажмурио да не види ништа. Венецл хоће да бега кроз прозор. Перса и Маца у страху задрлиле Мојсила. Све се ово брзо трушише за време последње вриске.

ЗАВЕСА

ДРУГИ ЧИН

После месец дана. Позорница као у првоме чину, само је сад и оно асталче на позорници.

I ПОЈАВА

Гута, па Јулкин глас

ГУТА, *седи на миндерлуку и куса слајко из шафољчети*: Откако су се овде појавили вампири, ја најбоље пролазим. Поједем све што нађем, а све на рачун вампира и духова. Кад питају: „Ко је појео?“ Ја кажем: „Долазе духови па поједу!“ (*Пошврђује.*) А-а! (*Лиже кашичицу.*) Само су већ приметили да вампири највише волу ово слатко од лубеница.

ЈУЛКИН ГЛАС, *сиња*: Гуто! Гуто!

ГУТА: Већ ме зову! Брже да оставим! (*Оставља слајко.*) Да не укебају духа, па да му истерају душу на нос!

ЈУЛКИН ГЛАС, *сиња*: Гуто! Гуто!

ГУТА, *за се*: Сад ће Гута, док – прогута! (*Виче.*) Ето ме! Ето! *Изиђе средином.*

II ПОЈАВА

Перса и Мојсило

Долазе слева.

МОЈСИЛО: Тако мора бити! Мора се удати! Не верујем ја тим асталчићима, па квит!

ПЕРСА: Али забога, човече! Још има јадница да живи свега два месеца, па зар да је одвојимо од куће? Не дам ја то! Јеси ли чуо – не дам!

МОЈСИЛО: Даћеш, даћеш! Не могу ни ја овако! Пустила си јој на вољу. Прави сваки час нове 'аљине, неке мидере, шлајере

и шешире! Па нисам ни ја капетан Мишин син¹¹, па да бацам паре у ветар! И то због ваших асталчића!

ПЕРСА: Јао, нису то асталчићи, него наредбе са онога света!... Све се то у длаку тачно испуни! Куку мени, црници!

МОЈСИЛО: Немој ми кукати по кући! Ово месец дана ништа не радиш, него само кукаш! Направила си ми од куће капелу! Нећу то више да трпим! Нек се уда, па...

ПЕРСА: Па да умре кô удата!

МОЈСИЛО: Па, шта је с тим! Ако је судбина, нека умре. После, неће моје презиме стајати на крстачи, него њеног мужа...

ПЕРСА, *крз њлач*: Јадно моје дете! Место да јој чинимо све по вољи, а ти још 'оћеш да је отераш из куће!

МОЈСИЛО: Ама ко јој не чини по вољи? По цео дан ништа не ради! Само гледа базаре и измишља 'аљине! – Па докле тако...

ПЕРСА, *зайлаче се*: Још два месеца... То јој је толико...

III ПОЈАВА

Пређашњи, Јулка

Долази слева.

ЈУЛКА, *дође слева, у новој хаљини; њонаша се размажено, а њако и њовори*: Мама! Хоћу ли са чипкама или са флитером да пуцујем амфир?

МОЈСИЛО: Опет неки вампир! Ама, јесте ли чули ви, да се оканете свега тога! Какви вампири!...

ПЕРСА, *чим уђе Јулка, јаче зайлаче*: Говори ти дете за хаљине... Какви вампири!

ЈУЛКА, *за се*: Ама, шта је мојој мами? Чим ме види, заплаче се!

МОЈСИЛО: Хаљине? Па зар опет хаљине!...

ЈУЛКА: Па сами сте ме терали да густирам нове базаре и да правим сваке недеље по једну 'аљину...

МОЈСИЛО: Ко те терао?...

ПЕРСА, *да сџиша Мојсила*: Мојсило!

ЈУЛКА: Па ви, тата и мама.

МОЈСИЛО, *џрекићело му*: Море, чујеш, мазите се вас две како год знате, али немојте на мој рачун! Јер ћу да дохватим мотку, па ће свашта бити!...

¹¹ *Кайеџан* Михајло Миша Анастџасијевић (1803–1885), српски џиџуларни мајор, велики џрџовац и добротвор. Његов син јединац умро је у шестџој џодини. *Кайеџан* Миша имао је и џеџи кћери.

КУЛКА: Зар мене, тата!

МОЈСИЛО: Море, какав: тата! Шта ме таташ, ја сам отац, а не тата!

ПЕРСА, *ојомиње та*: Али, Мојсило...

МОЈСИЛО: Ти ми се не мешај! Ти си све то начинила! Ти си је размазила, па се распинула кô питије на сунцу! Али ја ћу да очвршћам штапом моју размажену династију!

ПЕРСА: Само преко мене мртве!

МОЈСИЛО: То ми је дуго да чекам!

ЈУЛКА, *размажено развуче*: Али, та-та!...

МОЈСИЛО: Та, шта ми се бекељиш!

Окрене се и шражи шшай.

ПЕРСА: Шта ћеш? Зар си ти отац, зар се тако поступа! Ја је мазим, а он...

МОЈСИЛО: Ти је мази, а ја ћу да је „мажем“. (*Нашао шшай.*) Доста је било пренемагања! (*Пође Јули.*) Је ли ти?

ПЕРСА, *испречи се пред њим, дрекне*: Мојсило!

МОЈСИЛО: Склони се!

ЈУЛКА: Али, тата, шта вам је!

ПЕРСА, *још јаче*: Мојсило!

МОЈСИЛО: Море, бежи!

Одгурне је.

ПЕРСА, *иосрне на миндерлук*: Ах!... Ах!... Несрећниче!

Падне на миндерлук.

ЈУЛКА: Јао, мама! Отац!

Побеће десно.

МОЈСИЛО: А – Отац! Овако ћу ја, па ће бити реда! Избацићу све асталчиће и астале из куће! Хоћу једном мирно да спавам...

ПЕРСА, *на миндерлуку*: Ах!

МОЈСИЛО: Шта ми ти сад уздишеш?!

ПЕРСА: Ах!

МОЈСИЛО, *мало забринуто*: Ама, шта ти је?

ПЕРСА: Онесвешћена сам!... Зар ти нашу Јулу... Ах, не могу... Ништа и не чујем и не видим... Умрећу...

IV ПОЈАВА

Пређашњи, Живка

ЖИВКА, *ујадне сва задувана*: Је ли ту Кузман?

ПЕРСА, *скочи, као да ништа није било*: Јух, жено! Ал' ме уплаши!

МОЈСИЛО, *гледа Персу*: Гле, сад!

ЖИВКА: Јао! Извини ме, пријо! Не знам ни шта радим, ни где ми је глава... Је ли ту Кузман?

- МОЈСИЛО: Па, зар не видиш да није?
- ЖИВКА: Ништа ти не видим, пријатељу!
- ПЕРСА: Та, шта је било? Говори!
- ЖИВКА: Како: шта је било? И да је само било, него још једнако траје.
- МОЈСИЛО: Ама, шта, брате?
- ЖИВКА: Мој Кузман...
- ПЕРСА: Шта је с њим?
- ЖИВКА: Полудео.
- МОЈСИЛО и ПЕРСА, *заједно*: Полудео!?
- МОЈСИЛО: Како полудео? Па синоћ је био са мном! Био је паметан...
Ето, што ти је човек, зачас полуди!
- ПЕРСА: Ама како је полудео?
- ЖИВКА, *седне*: Море, нема га, жено, никако код куће. Зар то није луд човек? Узео под мишку неку жуту књигу, жутица га, дабогда, ухватила, па се разлетео по чаршији! Прича свету о вампирима и мртвацима! Наручује неке асталчиће! Иде на некакве седнице! Луд човек! Формално луд!
- МОЈСИЛО: И код мене су на ту форму луди. Већ ми и кућа изгледа на лудницу!
- ПЕРСА, *Мојсилу*: Ти да ћутиш! (*Живки.*) Није то ништа, пријо.
- ЖИВКА: Како ништа? Код жива мужа, ја сам удовица! Седим и дању и ноћу сама у кући, па кад ми се досади, трчим да га тражим! А он држи његове седнице! Море, пријатељу, стра' ме је да га напослетку не у'апсе! Ко зна какве су те седнице! А после, он призива и неке опасне духове, које не трпи данашње стање!... Враг ће га знати шта све мути?
- МОЈСИЛО: Мути, мути, пријо. Лажу нас. Све на рачун оног света – лажу нас! Кажу: дух може да се јави као жив, да га лепо видимо, па се јављају из кречане неки практиканти!
- ПЕРСА: Све си ти најпаметнији! Све ти боље знаш.
- МОЈСИЛО: И знам.
- ПЕРСА: Зато су те и ставили у пензију!
- МОЈСИЛО: Немој ти никоме пензију! Гледај ти своја посла! (*Живки.*)
Па сад, пријо?
- ЖИВКА: Па нећу, пријатељу, више да трпим. 'Оћу да се разведем! Тражићу развод брака. Мени треба муж, који ће код мене да буде, а не да се луња по чаршији и да подиже буну!
- МОЈСИЛО: Буну, пријо, буну! Узбунили су и моју кућу!
- ПЕРСА: Узбунио си је сâм! Него ја сам мирна и попуштам, а ево, жена неће да трпи.
- ЖИВКА: Како да трпим? И докле да трпим?
- МОЈСИЛО: Па да трпиш, пријо. Опаметиће се он. Може да се опамети, човек је. То код жена иде потезе.

ЖИВКА: Да се опамети! Ама неће та вера ни да ме чује. Него, богати, пријатељу, говори му ти ...

МОЈСИЛО: Хоћу, пријо, хоћу! Доћи ће он овамо. Свраћа он редовно у ову лудницу. Казаћу му, што да му не кажем.

ЖИВКА: Молим те, пријатељу, учини то. Опомени га да му се не смеје чаршија. (*Устаје.*) И њему и мени! Јурим по цео дан у потеру за њим...

ПЕРСА: Јух, ја те и не послужих?

ЖИВКА: Какво послужење, црној мени! Није ми ни до чега! Збогом, пријо! Збогом, пријатељу! (*Рукује се.*) Па, учини ми то, молим те! (*Пође.*) Еј, Кузмани! Кузмани...
Изиђе.

V ПОЈАВА

Мојсило, Перса (*Без Живке.*)

МОЈСИЛО, *више за се*: Е, моја пријо, ту не помаже лепа реч, него мотка!

ПЕРСА: Прошло је то време! Мотке у пензију!

МОЈСИЛО: Море, остави ти пензију, па гледај да се опаметиш што скорије! Немој да будеш други Кузман.

ПЕРСА: Није, него ћу да будем паметна Живка. Простакуша, не разуме ни свере ни сеансе!

МОЈСИЛО: Е, гле ти fine госпа Персе! Додијало је жени, па 'оће да се разведе? Дабоме! Неће да трпи! Излазе јој мож' бит и у сну духови, па јој мож' бит и сâм Кузман изгледа на каквог духа!

ПЕРСА: Напоследку, она ме се не тиче. Ја гледам своју кубуру!

МОЈСИЛО: Видим како гледаш! Све у кући пошло у суноврат; сад је почело и да нестаје поштогод; час новци, час јело нестаје!

ПЕРСА: Да 'оћеш ти да останеш са тим твојим глупостима, то би најбоље било! – Шта нестаје? Не нестаје ништа! Питала сам баш асталче...

МОЈСИЛО, *зграби шешир*: Опет асталче! Ух!

Изјури средином.

ПЕРСА, *сама*: Оде!... Не може пет минута да је код куће без свађе! Прозлио се! И није то толико због асталчета колико је због Ју-лине удаје! Е, не дам да се уда! Не дам, па ма шта било! Нека је јадница. (*Зайлаче се.*) Нек проведе ова два месеца код своје маме...

Плачући оде лево.

VI ПОЈАВА

Тифтик, па Паја

ТИФТИК, *сиоља куца. Најрави паузу од десеттак секунди, па ојет куца. То понови два-три пута. Најзад лајано промоли лаву:* Је ли слободно, овај?... (*Разгледа.*) Гле, нема никога! (*Уђе, носи пакетиће.*) Ја се чудим што ми нико не одговара! Пожурио сам напред! Видим практиканта, пустио се за мном! Е, рекох, овај, нећеш пре мене! Ја ћу пре девојци и онда је моја, овај, девојка! Само да приводем госпа Персу да пристане на Јулину удају! После, овај, и ако умре... ја овај, имам мираз – отворићу апотеку!... Оно и она може да отвори апотеку од мојих презента, овај...
Паја куца сиоља.

ТИФТИК: То је он! Како би било, овај, да се сакријем? Не, овај, доцкан је!...

Паја јаче куца сиоља.

ТИФТИК, *виче збуњено:* Није слободно! Није слободно!...

ПАЈА, *отвори врати, на средини, промоли лаву:* А што, молим?

ТИФТИК, *у забуну:* Не знам, овај...

ПАЈА, *уђе средином:* А, ви сте то? Па, што ви вичете: није слободно...

ТИФТИК, *ушејрљено:* Ја... овај, нисам ништа, овај, викао...

Седне на леви миндерлук.

ПАЈА, *за се:* Да није и она била? Зато виче: није слободно! Али сазнаћу. (*За то време сео је на десни миндерлук, ласно.*) Па, како ви?

ТИФТИК: Фала, овај...

Пауза. Посматрају се.

ТИФТИК: Како ви?

ПАЈА: Ето, царска посла! Уживам... (*Пауза.*) А ви сте ваљда одавно дошли?

Устјане.

ТИФТИК. А зар ћете ви већ да идете?

ПАЈА: Не, не! (*За се.*) А волео би да одем! Е, чекај, ти ћеш отићи!

Извади из џепа жућку књићу, Кућејине о духовима¹², и прелистава, седне.

ТИФТИК, *за се:* Да 'оће да оде?... Да ми је да га, овај, отпратим одавде.

ПАЈА, *покаже књићу:* Верујете ли ви у ово?

ТИФТИК: Шта је то, овај?

¹² Стеван Николић Кућејина, књижевник, аутор једне од првих књића о сиријизму у Срба: Живот на другом свету или душа после смрти човечјег тела, *штампане у Београду 1897. године.* Крајем 19. века владало је велико интересовање за сиријизам у, пре свих, помодним, шзв. елијистичким круговима, чак и у малим српским траговима. Цветковић је често исмевао помодаре, али је према сиријизму имао нешто другачији однос: од исмевања до благе афирмације.

ПАЈА: Књига о духовима и асталчиџима. Ја баш узео од госпа Маце, дао јој господин Кузман на прочитање. Па, баш мислим, ја би' био добар медијум...

ТИФТИК: А што, овај?

ПАЈА, *за се*: Сад ћеш ти киднути. (*Гласно.*) Па, знате имам, такореџи, падајућу болест...

ТИФТИК: Ви, овај?

ПАЈА: Јесте. Врло често ме вата. Прво, такореџи, почнем да зевам, па онда давим ког стигнем...

ТИФТИК, *уилашено развуче*: О-о-о-овај!

ПАЈА, *за се*: Плаши се. Добро је. Побеџи ће. (*Прелистава књићу. За се.*)

И овај ти Кузман нека, такореџи, будалчина! (*Преврнуо последњу сџрану књиће.*) Јури и залућује свет! Па и његова жена, видим, витла по сокацима! (*Вади оловку и пише на џом последњем листу.*) „Е, мој пријатељу! Остави ти духове и асталчиџе, па гледај жену!“... (*Говори.*) Чекај да начиним збрку. (*Пише.*) „Она много шурује са младићима, а нарочито с Пајом протекцијом“. (*Смеје се.*) Хе-хе-хе! Овако ће ми бар скочити цена! Може и Кузман од зорта да навали да ми даду Јулу! Дабоме, такореџи... (*Погледа Тифџика.*) Гле, овај још седи!... Чекај! (*Зева.*) А-а!

ТИФТИК, *уилашено*: Ви, овај – зевате?

ПАЈА, *зевајући*: Је... есте!

ТИФТИК, *устане*: Зевате, овај!?

ПАЈА, *зева и џошврћује*: А-а!

ТИФТИК, *за се*: Баш да га, овај, мајци не давиш мене!

Сџруће средином и остави џакетић с џејлама.

ПАЈА, *сам*: Ха-ха-ха! Побеже! Врло добро! А, гле, оставио је ове ситнице! (*Скући џејле и разгледа.*) Неке помаде! Врло добро, такореџи, одлично! Ово ћу ја да однесем Маци! Морам мало и њу да лажем. (*Остави књићу на миндерлук, а џејле џошриа у задње џејове ћерока.*) Она је моја резервна џубав.

VII ПОЈАВА

Паја, Јулка

ЈУЛКА, *здесна*: А – ви сте?

ПАЈА: Јест, такореџи.

ЈУЛКА: Мени се учини да чујем неки разговор! С ким сте то разговарали?

ПАЈА: Такореџи, ни с ким. Онако, више сџм са собом. Знате, враћен сам у службу, па тако мило ми је – па разговарам.

ЈУЛКА: Добили сте службу?

ПАЈА: Јест. За Паланку, али гледаћу да останем овде! Такорећи, волим да сам овде... А овај, да л' ви волите да сам овде...

ЈУЛКА: Па... Не знам!

ПАЈА: Не знате? А за господина апотекарског помоћника би знали?

ЈУЛКА: Што – за њега?

ПАЈА: Па, што је апотекар, такорећи, помаде и такве ствари.

ЈУЛКА: Па, донесе човек покоји пут, на презент.

ПАЈА: Па и ја сам човек. И ја, такорећи, могу да презентирам разне шпеције! (*Вади из џепа две шеџлице.*) Ево, такорећи! Извол'те!

ЈУЛКА, *прима*: Хвала!

ПАЈА: Уопште, ви треба да, такорећи, правите разлику између људи и људи. И кад дође да се решите на брачни живот, да сте такорећи начисто са избором. Шта ви онако мислите у том случају?...

ЈУЛКА: Па... не знам.

ПАЈА: А ваши родитељи, шта мисле у том случају?

ЈУЛКА: Не знам...

ПАЈА: Па, ви такорећи ништа не знате!

ЈУЛКА: Не знам. Од неког времена чудне сс ствари дешавају по кући! Мени мама исувише угађа и плаче чим ме види...

ПАЈА: Плаче?

ЈУЛКА: А тата виче и псује. Он је нечему противан, али чему, то никако не знам. Све крију од мене.

ПАЈА: Крију? А шта крију?

ЈУЛКА: Па то је то, што не знам.

ПАЈА: Па, такорећи, допуштате ли да ја то испипам? Умем ја то вешто да испипам!

ЈУЛКА: Па како год хоћете.

ПАЈА: Е, лепо! Кажите господину оцу да сам ту, и да желим да говорим с њиме.

ЈУЛКА: Он није ту! Малочас је отишао...

ПАЈА: Отишао?

ЈУЛКА: Јесте. Ал' могу да кажем мами...

ПАЈА: Немојте! Озбиљна је ствар, треба са оцем разговарати, такорећи, с главом породице. Нека. Доћи ћу ја доцније! (*За се.*) Проби ме зној! Страшно се шепртљим пред њом! (*Гурне руку на шрај у џеп да извади мараму, ња извуче шеџлицу, њође с њом да обрише чело, шприне се.*) Охо!... Теглица!

ЈУЛКА: Још једна! А за кога вам је та?

ПАЈА, *ушејрџиљи се*: Ни за кога! То јест, за вас! Извол'те!

Дâ јој шеџлицу.

ЈУЛКА, *прими*: Хвала!

ПАЈА: Довиђења, госпођице! Такорећи, до скорог виђења!...

Оде средином.

ЈУЛКА: Довиђења!

VIII ПОЈАВА

Јулка, па Гута

ЈУЛКА, *сама*: И он ми донео помаду! И апотекар сваки час доноси. Сад и мама употребљава помаду. Ама шта ће ми толике помаде, кад ме ни један не проси. Обојица нешто одуговлаче... Напоследку, апотекар нек одуговлачи, то баш волим, али што господин Паја одуговлачи, то ми се не допада. А ја бих више волела да ме он запроси. Више ми личи на мушко. После, и дебело пева, па га сви хвале. Ах, да л' ће ме он запросити?... Баш ћу да питам асталче! Истина, кад год сам држала асталче, није хтело ни да се макне! Али опет ћу да пробам. (*Седне и мейне руке на астиалче.*) Код пријатељ' Кузмана зачас се крене; креће се и кад га нико не држи! Каже: све скаче по соби! (*Пиша.*) Јеси ли ту? (*Астиал се не миче.*) Није још! Држаћу га догод се не крене. Само да тата не наиђе! (*Гледа у астиалчић, а тако је села да је окренутиа леђима уласку сйоља.*)

ГУТА, *улази сйоља, на йрсџима, за се*: Да наставим где сам стао. (*Прилази шафољчетиу са слашким.*) Стао сам код лубенице.

Куса.

ЈУЛКА, *йиша астиал*: Јеси ли ту?

ГУТА, *уилаши се и исјусџи шафољ*: Ту сам!

ЈУЛКА, *скочи уилашено*: Ах! Како сам се уплашила... Мислила сам да је тата! Шта ти тражиш ту?

ГУТА: Дошао сам... овај... да дигнем ово шафољче што је пало!

Дигне шафољче и меће на сџо.

ЈУЛКА: Хајд', напоље!

ГУТА: Добро!

Пође.

ЈУЛКА: Чекај! (*За се.*) Добро сам се сетила. Овај ми може помоћи.

(Гласно.) 'Оди овамо. Седи овде и метни руке на асталче...

ГУТА: Да вабимо духове? Знам то! По целој чаршији свуда то раде.

Сега крај астиалчетиша.

ЈУЛКА: Метни руке.

ГУТА: Знам. Овако! (*Мейне руке.*) Кô ђаци на скамију!

ЈУЛКА: Сад ћути, па чекај...

Пауза.

ГУТА: Па што сад не говори?

ЈУЛКА: Не иде то тако брзо. Чекај!

IX ПОЈАВА

Пређашњи, Сотир

Кроз средину.

СОТИР, *улазећи средином, говори сам са собом*: Тол'ко му је! Нешто за нас, нешто за смрта, а нешто па за 'арач. Сал' живујемо како барон у шталу. (*Гласно.*) Има ли те, господин Мојо? (*Смотри оне око асталчети.*) Леле! Опет сас андраци искају си зборе! Бре! Бре!

Ушекне средином.

ЈУЛКА, *скочи*: Шта би газда Сотиру!? Колико ме уплаши!

ГУТА: Ништа. Рекло му још пре асталче да је мед – медвед! Па сад бежи чим види асталче.

ЈУЛКА: Истина?

ГУТА: Јес'. Чак је избацио све астале из своје собе, па наместио софру.

ЈУЛКА: *седне*: Само ми поквари сеансу!

ГУТА: А сад ће одмах да проговори кад је газда Сотир ту био.

ЈУЛКА: Чекај да питам. (*Пиша асталче.*) Јеси ли ту? (*Астал се не миче.*)

ГУТА, *јачо викне*: Јеси л' ту, бре?

ЈУЛКА: Не дери се кô луд!

ГУТА: Па, мож' бит' је глув.

ЈУЛКА, *пиша астал*: Ако си ту, а ти се јави.

МОЈСИЛОВ ГЛАС, *своља*: Ама, шта ми кажеш?

ГУТА, *скочи*: Је л' то астал виче, ил' је господин? Исти господинов глас!

ЈУЛКА, *скочи и беџа десно*: То је тата! Јао, кад би ме видо крај асталчета!
Оде десно.

ГУТА: Мене уопште не сме да види!
Оде десно.

X ПОЈАВА

Мојсило и Маца

Улазе средином.

МОЈСИЛО: Уђи, Мацо, уђи!

МАЦА: Хвала, уђи ћу!

Улази.

МОЈСИЛО: Па, баш тако каже?

МАЦА: Тако, богами!

МОЈСИЛО: Седи, Мацо, седи.

МАЦА, *сегајући*: Хвала, сешћу мало.

МОЈСИЛО: Е, где ти лоле! Баш тако каже?

МАЦА: Тако! (*За се.*) Добро сам замесила. Квасац је ту. Сад сâмо расте. (*Гласно.*) Јест, грди вас, грди. Ни пас с маслом, што кажу, не би то појео. Каже: држите поваздан асталче.

МОЈСИЛО: Ко? Зар ја! Ама ја сам баш огорчени противник асталчића! Где ти практикантске лоле!

МАЦА: Јест, откако га вратише у службу, поневидио се, па каже: „Пре сам и могао мислити на Јулу, а сад богме нисам луд!“ ...

МОЈСИЛО: Ама, нисам ни ја мислио да му дам дете! Не дам лоли дете! Не дам, госпа Мацо!

МАЦА: И не дајте!

МОЈСИЛО: Ко ме? Зар њему! Та пре би' је дао последњем Циганину, но њему!

МАЦА, *за се*: Расте квасац, расте! Сад је Паја мој...

МОЈСИЛО: Ама, најурићу ја њега чим дође...

МАЦА: И ко зна зашто он сад долази, кад каже да не мисли на Јулу?

МОЈСИЛО: И то што кажеш – ко зна зашто долази!

Узме и шмрче бурмут.

МАЦА: Јест, и то је рекао: како сте циција, па шмрчете најпростији бурмут.

МОЈСИЛО: Зар му и то смета? Е, чекај се, званична битанго!

МАЦА, *уштане, за се*: Ово је за сад доста! (*Гласно.*) Е, идем ја...

МОЈСИЛО: Ама, седи да зовнем Персу!

МАЦА: Немам кад. Пошла сам послом и да се ту не сретосмо, не би' ни свратила. А не волим то кад ко кога оговара! Просто би прсла од једа.

Пође.

МОЈСИЛО: Е, хвала ти на доброту! (*Рукјује се.*) Искијаће он мени! Чекај само! Ама лепо сам ја говорио да ми та лола не долази у кућу, ал' Персина посла...

МАЦА: Ја не знам што га госпа Перса заштићује?

МОЈСИЛО: Враг ће је знати... Мисли: добра је прилика, а он, ето, испао неприлика!

МАЦА: И те каква! Збогом! (*За се, силазећи.*) Расте квасац! Сад још треба да му пош'љем Пају док је вруће.

Оге.

МОЈСИЛО, *исираћајући је њонова се рукјује*: Збогом!

XI ПОЈАВА

Мојсило, па Паја

МОЈСИЛО, *сâм; шетâа*: Хм! Видиш ти вуцибатину! Најео се и напио у мојој кући, и сад још олајава! Па добро што олајава, ама што ми вређа нос! Шта се њега тиче какав бурмут шмрчем. После ја то међем у свој нос, не међем у његов! Ама све то треба најурити! И тог Пају и тог Кузмана! Не долазе они мени ни за какво добро. (*Смојри књиу коју је Паја оставио на миндерлуку.*) Гле! Чија је ово? (*Чиша наслов.*) „Живот на другоме свету“¹³. (*Говори.*) Е, већ уредили смо живот на овоме свету, па сад само треба још онај свет да се удеси! Којешта! (*Прелиштава.*) Пхи! Шта је све ту натрућано! Ко ће све то да чита! (*Прелиштавајући, дође до последње стране, где је Паја исписао илајвазом.*) Шта је ово? Ко ли је ово написао? Чиј је ово рукопис? (*Чиша.*) „Е, мој пријатељу, остави ти духове и асталчиће, па гледај жену! Она много шурује с младићима, нарочито са Пајом протекцијом“. (*Забезекнуто леда у књиу.*) Па ово је сигурно за моју жену! Дабоме, зато се она заузела за тог Пају! 'Оће да јој буде зет, 'оће онако великоварошки, овај, са зетом! Е, не дам ја париски! Аја! Е, чекајте, снаћи ће вас што вам ни једно асталче није прорекло! Чекајте само!

Паја куца сйоља.

МОЈСИЛО: Ко ли је сад? Потрефио је кад ће да дође!

Паја куца јаче.

МОЈСИЛО, *љушито*: Улази, брате!

ПАЈА, *клања се*: О, добар дан! Како ви?...

МОЈСИЛО, *за се*: Е добро си ми дошао. (*Гласно.*) Како неко, ја добро.

ПАЈА: Е, нека, хвала Богу! (*Седне.*) Срете ме госпа Маца, па каже:

„А што ви не свратите код господина Мојсила, баш човек пита за вас!“

МОЈСИЛО: Јес', јес'...

ПАЈА: Па рекô, 'ајд баш, такорећи, сад да свратим да видим шта радите?...

МОЈСИЛО: Е, мило ми је...

ПАЈА: И да видим шта раде госпа Перса и госпођица Јула?

МОЈСИЛО: Е, то ми је обашка мило! (*За се.*) Дрско лице!...

ПАЈА: Па, овај, извините за израз, такорећи, ја бих опет поновио оно питање, што сам вас у том смислу питао на тавану...

МОЈСИЛО. На тавану?.... (*За се.*) Здраво дрска вуцибатина.

ПАЈА: Да. Па, овај, у свези са таваном и према такорећи прошевини, видите – мени се госпођица Јула допада, просто зато што има

¹³ Видети нај. бр. на сир.

- нечега у очима, нечега онако, што ме такорећи подсећа на моју покојну матер...
- МОЈСИЛО: Извините! Јула вам не може бити матери...
- ПАЈА: Не, ја то и не мислим. После њена матери...
- МОЈСИЛО: А! Њена матери?...
- Уздржава се да не џлане, у љуџини извади бурмуџицу и шмрче.*
- ПАЈА, *с похвалом*: Њена матери, то је, такорећи –
- МОЈСИЛО: „Такорећи“ – остав’те ви њену матер! Каква је она, то су моје ствари... Остав’те ви и Јулу... и оставите се... ви и мене... и асталчета!
- ПАЈА: Како?
- МОЈСИЛО: Тако!... Сваки нека гледа свој нос! А не туђ...
- ПАЈА: Нос?
- МОЈСИЛО, *џонуди му бурмуџицу*: Шмрчете ли?
- ПАЈА: О, хвала! Не марим...
- МОЈСИЛО, *иронично*: Ваљда зато што је прост?
- ПАЈА: О, Боже сачувај!
- МОЈСИЛО, *џлане*: Ви сте прости, господине!
- ПАЈА, *зачуђено*: Ја вас, такорећи, не разумем!...
- МОЈСИЛО: Не разумете? – Питајте асталче!
- Ово наџласи.*
- ПАЈА, *све више зачуђен*: Какво асталче?
- МОЈСИЛО, *све више раздражен*: Асталче, господине! Округло асталче на три ноге, политирано! – Такво асталче!
- ПАЈА: Ама, шта вам је наједанпут?
- МОЈСИЛО: Није то наједанпут! Кува се у мени... кувају се и циције, и бурмути и-и-и туђе жене, и протекције... и... (*Сав бесан, зајенуши и грекне.*) Напоље, господине!
- ПАЈА: Али, молим вас, у свези са таваном и такорећи...
- МОЈСИЛО: Напоље! Кад вам кажем!
- ПАЈА, *зџрануџи*: Али, молим вас, само једну реч, такорећи?
- МОЈСИЛО: Ни пола, ни фртаљ речи неђу да чујем! Идите!... Идите... Не могу да вас гледам!
- ПАЈА, *збуњено*: Такорећи...
- МОЈСИЛО, *грекне*: Нећете! (*Не зна шџа ће, за се.*) Идем ја! Изјури *средџном*.

XII ПОЈАВА

Паја, на Перса

- ПАЈА, *блене забезекнуџо у џублику*: Шта му би? Оде, такорећи, кџ опарен! Сад не знам да ли сам ја њега истерао или он мене!? Буди бог с нама!

ПЕРСА, *ситуи слева, смотри Пају*: Јух! Ви сте!

Побеће нацрај.

ПАЈА, *њој*: Ја сам такорећи! (*На сцрану.*) Ама што беже од мене?

Идем госпођици Јули. Морам дознати шта је све ово! Неки асталчићи, неки бурмути и сад ја да кијам! *Оге десно.*

ХИИ ПОЈАВА

Живка, па Паја

ЖИВКА, *уиagne сјоља*: Још није дошао? О, Господе Боже! О, Бог ти убио и тога палату, колибу, чатрљу, кућетину, како ли се зове што је писао којекакве књиге да залуди свет! Мало им је што се са живима гложе, него сад ударили и у мртваце! О, анатема их!... То је сигурно све због скупштине? Хоће да имају већину, па дај и мртве да гласају! Ама шта се то мог Кузмана тиче! Шта се он, кò војено лице меша у партије. Нећемо, Кузмане, тако! Аја! Само док те нађем, биће све свршено! Све ће бити прекинуто!

ПАЈА, *излазећи здесна, говори нацрај у собу*: Све је прекинуто!

ЖИВКА: Наравно!

ПАЈА, *окрене се*: А гле! Госпа Живка!

ЖИВКА, *и не слушајући ја*: Морам да кидам!

ПАЈА: И ја!

ЖИВКА: Одбио се човек од куће...

ПАЈА, *више за себе*: Одбила ме формално! Каже ништа се не зна...

ЖИВКА, *крз илач*: Неће да чује за кућу...

ПАЈА: Е, кад не зна, а ја сам рекао – не мора ни да зна и, такорећи, нек не мисли на мене!

ЖИВКА: Неће да помисли да има жену...

ПАЈА: Нећу да мислим на њу! Само зашто је одма' ударила у плач?

ЖИВКА, *мисли да се шо ње ииче*: А како да не плачем? Толики век заједно, па сад!... Морам да плачем!...

ПАЈА, *иоіледа је*: Плачите, такорећи! Само зашто плачете?

ЖИВКА: Па кажем вам, због Кузмана.

ПАЈА: А шта му је било?

ЖИВКА: Отумарао је, господине Пајо, отумарао је незнано куд!

ПАЈА: Па, то је лако! Преко званичних новина ви њему позив да се у року од три дана врати на, такорећи, продужење брачнога живота...

ЖИВКА: Зар то може?

ПАЈА: Наравно да може. Ја ћу вам то саставити.

ЖИВКА: Ју, да 'оћете, била би' вам вечно захвална.

ПАЈА: 'Оћу. Хајте сад. Имате у кући хартије и мастила. Одма' ћу вам написати. (*На сцрану.*) А у исто време написаћу Јули да је вечерас моје прстеновање с Мацом!

ЖИВКА: А шта ће то коштати?

ПАЈА: Које?

ЖИВКА: Па то писмено?

ПАЈА: Ништа! Ја ћу то вама, такорећи, за љубав написати. (*На сџрану.*) Нека пуца од једа. Написаћу и да ће на свадбу доћи и мој теча министар. Он, истина, није министар, него црквењак, ал' има неко лице министарско.

За шо време нервозно шетиша.

ЖИВКА, *која је за шо време отворила вратиша, ња чека:* Па, хајдемо, господине Пајо...

ПАЈА, *шрџне се:* Куда?... (*Сеџи се.*) А, јест... Хајдемо!

Обоје средином.

XIV ПОЈАВА

Јулка, Перса, Тифтик

ЈУЛКА, *џојави се здесна, џлачући:* Он се наљутио!... Отишао је да никад више не дође... О, Боже!...

Плаче.

ПЕРСА, *дође слева, кад види Јулу да џлаче, заџлаче се:* Јао, јадно моје дете!...

ТИФТИК, *средином, носи џакетиш; кад види да ове две џлачу, заџлаче се и он:* Практикант је сигурно победио! Оде здраво-живо са госпа Живком...

ПЕРСА, *кроз џлач, смотривши Тифџика, за се:* Ах, ево и овог другог... (*Плачући.*) Извол'те, седите!

ТИФТИК, *џлачући:* Хвала, овај!...

ЈУЛКА, *брише сузе, за се:* Ју, да не види да сам плакала.

ТИФТИК, *седне, џоворећи јеца џосле сваке груџе речи:* Ја сам... иха... био тако... иха... слободан, овај... иха!

ЈУЛКА, *за се:* А што он плаче? Господе Боже, да није нека редња?

ТИФТИК, *за се:* Само да ми је да знам, да ли је, овај, победио практикант?...

ПЕРСА: Седите ви, ја да спремим, дабоме...

Оде десно.

XV ПОЈАВА

Тифтик, Јулка (*Без Персе.*)

ТИФТИК, *за се:* Морам једном сасвим одважно, па, овај, нашта год испадне! (*Одважно, џласно.*) Госпођице Јулијана, овај...

ЈУЛКА, *шрине се*: Молим?

ТИФТИК: Ја бих, овај, имао много да вам кажем...

ЈУЛКА: Па, кажите ми.

ТИФТИК: Видите, ја... овај... не могу вам то у очи казати. Збунио бих се. Молим вас, овај, будите тако добри, па се окрените.

ЈУЛКА: Како? Шта 'оћете?

ТИФТИК: Окрените се само, на ону другу страну.

ЈУЛКА: Зашто?

ТИФТИК: Молим вас. Онда сам куражнији... овај...

ЈУЛКА, *окрене му леђа*: Је л' овако?

ТИФТИК: Сасвим тако. Добро је. Немојте ме само никако гледати, немојте се окретати; онда ћу већ моћи све да вам кажем.

ЈУЛКА: А шта да кажете?

ТИФТИК: Чућете већ, овај... Видите, госпођице: човек се, овај, роди и расте дабоме... и кад порасте, овај, треба да се ожени... Ја сам се... овај... родио и о томе вас могу уверити са крштеницом, овај... Израстао сам и хоћу, дабоме, да се оженим.

ЈУЛКА, *окрене се*: Да се ожените?

ТИФТИК: Молим вас, немојте се окретати! Молим вас, гледајте тамо – преда се!

ЈУЛКА, *гледа преда се*: Овако, је л' те?

ТИФТИК: Јест, овај... Па, знате, ја сам спреман на женидбу. Нисам да кажете фаличан, као овај неки, који имају падајућу болест, па онда овај даве, и могу да удаве и своју жену...

ЈУЛКА, *гледајући мирно преда се*: Шта кажете?

ТИФТИК: Наводим само пример. Па, овај, ја сам густирао себи девојку и изгустирао сам вас...

ЈУЛКА, *окрене се*: Како?

ТИФТИК: Не окрећите се!...

ЈУЛКА, *ојеш леда преда се*: Мене?

ТИФТИК: Јест, вас! (*Клекне иза ње.*) Госпођице, Јулијана, овај, хоћете ли бити моја?

ЈУЛКА, *стигљиво, леда преда се*: Питајте маму.

ХVI ПОЈАВА

Тифтик, Јулка, Перса

Здесна с послужењем.

ПЕРСА, *носећи слајко, кад смојри сцену, шрине се, за се*: Ју, шта ови раде?

ТИФТИК, *уштане, извињава се*: Извините, овај, ја сам изјавио своје часне намере...

ЈУЛКА, збуњено, за се: Ваљда је тако сад у моди...

Оде лево.

ПЕРСА, *тошово да се зайлаче, нуди слајко*: Извол'те!

ТИФТИК, *истишако илачним шоном*: Хвала.

ПЕРСА, *већ кроз илач*: Па, ви знате шта је с Јулом.

ТИФТИК, *кроз илач*: Знам. Умреће!

ПЕРСА: Јест, умреће.

Плаче. Сшоји збуњено иред Тифшиком.

ТИФТИК, *у забуну узима ио друји иуш слајко, илаче*: Кроз два месеца!

ПЕРСА: Јест кроз два! (*После мале иаузе.*) Наздравље!

ТИФТИК: Хвала, овај...

Брише марамом сузе и усша.

ПЕРСА: Еј, тешко мени!

Оде десно с иослужавником.

XVII ПОЈАВА

Тифтик, Мојсило, Кузман, па Перса и Јулка

МОЈСИЛО, *улази с Кузманом, средином*: Па, сад како то изгледа?

КУЗМАН: Шта како изгледа? (*Смошри Тифшика.*) О, добар дан!

ТИФТИК: Љубим руке! Добар дан!

МОЈСИЛО: О, добар дан! (*Рукује се, за се.*) Сад и овога треба да испратим.

КУЗМАН, *Мојсилу*: Ама, шта „како изгледа?“

МОЈСИЛО: Па то, брате, мене моли твоја жена да те опаметим, а ти и мене залудио!

КУЗМАН: Та, ко те залудио! То је чиста ствар! Душа је брате, бесмртна. Тело умре, душа остаје.

ТИФТИК: Сасвим, овај.

КУЗМАН: Дабоме.

МОЈСИЛО: О, брате, чудновата ствар.

КУЗМАН: Није чудновата, него наука! Наука, јакако! Измиче наука и постизава све. Постигли људи да призову душу и лепо се разговарају! И ти мени „залудио сам те“! Нисам. – Него сам те опаметио. Даћу ја теби да читаш о тим стварима. Онда ћеш мислити друкчије.

МОЈСИЛО: Може и то да буде.

ТИФТИК: Сасвим, овај...

МОЈСИЛО: А, велиш, јављала се женска ономе, како се зваше, Вилиману?

КУЗМАН: Вилијаму, Јенглезу. Јесте. Јављала се женска приказа. Јављала, дабоме. И ја да се у томе усавршим, и мени би се женске

- јављале, само не смем од моје жене, љубоморна. А последњи дана јури ме кроз све улице и квари ми сеансе...
- ТИФТИК: Па, женска овај, сумња...
- КУЗМАН. Не говори! Шта сумња? У шта сумња! Зар ја имам медаљу за врлине и она да сумња у моје врлине! А ово су ствари из виши' свера – нема ту ништа сумњиво!
- ТИФТИК: Знам то, овај...
- МОЈСИЛО: Ама, шта ви знате? Па, кад знате, што сте побегли под кревет кад се јавио практикант из кречане?
- ТИФТИК: Па, то... овај...
- Мојсило и Кузман седну на миндерлук њреко од Тифшика.*
- ПЕРСА, *дође здесна*: А, пријатељу, дошли сте! А баш вас тражила прија Живка.
- КУЗМАН: Па, луда жена!
- МОЈСИЛО: Кô свака жена!
- Јулка уђе слева.*
- ПЕРСА, *Мојсилу, седајући до њеџа*: Де, де, ти!
- ЈУЛКА, *за се*: Гле, ту је још и г. Славко! Сигурно није хтео да оде док ми не да презенте.
- МОЈСИЛО, *шихо Перси*: 'Оћу ли и овога да отерам?
- ПЕРСА, *шихо Мојсилу*: А кога си већ отерао?
- МОЈСИЛО, *шихо*: Па, практиканта! Излетео је као опарен.
- ПЕРСА, *гласније*: А што?
- МОЈСИЛО: Тако! (*Гласно.*) Зар он мени ово и оно, и асталчиће и духове...
- КУЗМАН, *мислећи да се на њеџа односи*: А што! Па, ти треба да знаш, да данас 60 милијуна људи верују у духове, и то све људи светскога гласа, у погледу науке и изобраежања.
- МОЈСИЛО: Добро, брате. Уписаћу се и ја у ту партију.
- ПЕРСА: Не смеш ти да се мешаш у партије. Оне су те и стрпале у пензију.
- МОЈСИЛО: Ти то не разумеш...
- КУЗМАН: Ама има ту, пријо, и министра и људи од уплива...
- МОЈСИЛО: То, то. Да ми је да се спријатељим с каквим министром. И рецимо да заједно држимо асталче, па да призовем доброг духа да ме протежира...
- КУЗМАН: Наравно.
- ПЕРСА: Сад, ви то боље знате. Само волела бих да га врате у дејство...
- ТИФТИК, *који је дошле нейресџаио гледао у Јулку, и решавао се да шџо џочне да џовори, џа не знајући шџа, сад развије џакешџић и даје јој редом*: Госпођице Јулијана, узмите ово!
- Дџа јој џакешџи.*
- ЈУЛКА: Хвала. (*Разгледа џакешџић.*) Нисте требали... то баш...
- ПЕРСА, *за се*: Опет неке помаде!

КУЗМАН, *Мојсилу*: Даћу ја теби књиге да ти то све боље проштудираш. Па ћеш и ти држати асталче.

МОЈСИЛО: Па, вала, што да не држим. Држи и други свет. Боље и то него ићи по кафанама.

ПЕРСА: Та, шта говориш, човече!

МОЈСИЛО: Шта говорим, да говорим. Јавно говорим, а не кришом, кô рецимо ти с Пајом!

ПЕРСА: С каквим Пајом?

МОЈСИЛО: Никаквим. Казаћу ти други пут.

ЈУЛКА, *Тифџику, њоказујући једну џеџицу*: А каква је ово помада! Овакву теглицу још до сада нисте донели!

ТИФТИК: То је балсам за растење браде и бркова, то, овај, употребљавајте.

МОЈСИЛО: После може ићи у менажерију кад јој израсту бркови! СВИ, *смеју се*: Ха-ха-ха!

ТИФТИК, *у забуну, за се*: Откуд да јој донесем и ту теглицу!...

ЈУЛКА, *да сакрије смеј, узме из завезљаја флашицу мириса*: А ова водица? Шта је ово?

ТИФТИК: То је мирис. Врло фини мирис – кошта 8 динара... То јест, то ја из навике, овај. Здраво леп мирис. (*Отвори флашицу.*) Помиришите само... врло је леп!

ЈУЛКА, *њомирише, наџло се џрџне*: Ах, сувише је јак!

ТИФТИК: Јесте, овај, врло је јак! (*Пружи њод нос Перси.*) Помиришите ви!

ПЕРСА, *њомирише*: Јух, анатема га, ала удара!

ТИФТИК: Здраво је добар. (*Приђе Мојсилу.*) Хајд' и ви помиришите!

МОЈСИЛО, *њомирише, џрџне се*: Помирисô сам, брате, није за мирисање!

ТИФТИК, *Кузману*: Дед' и ви.

КУЗМАН, *њовуче добро, сџресе се*: А-ах!

ЈУЛКА, *кине*: Пшиха!

ТИФТИК, *Јулки*: Наздравље.

ЈУЛКА: Хвала! Ах, тај мирис!

ТИФТИК: Особит мирис! (*Помирише, џрџне се, за се.*) Уф! Та ово је амонијак!

ПЕРСА, *кине*: Пишха!

ТИФТИК: Наздравље!

ПЕРСА: Хвала. Ала натерује сузе тај ваш мирис.

КУЗМАН и МОЈСИЛО, *заједно кину*: Аха! Пшиии!

ТИФТИК: Ви сте кинули!

МОЈСИЛО: Кинô сам, брате, јуначки сам кинô!

КУЗМАН: Зар нисте чули кад питате?

ТИФТИК: Јесам... овај! (*На сџрану.*) Не знају модеран израз. (*Кине џанко.*) Пшиха! (*Сви џуџе, он их џледа и мисли да су му казали „наздравље“, џа се клања.*) Хвала!

КУЗМАН: Ух! Брате, какав је ово мирис... Кô да је од – од смрдљевка!
 МОЈСИЛО: На ту форму! Готово да питамо асталче од чега је овај
 мирис...

ТИФТИК: Не треба, овај –

Приђе Јули и објашњује јој груте шйеције.

ПЕРСА, *погледавши у све, ђа у Јулу*: Ју, немојте!... Никако немојте!
 (За се.) Зар пред њом! Тешко мени...

МОЈСИЛО: Добро, добро!... Питаћу га сâм; други пут док прочитам
 Кузманову књигу.

КУЗМАН: Даћу ти је, има само још једно седам фамилија, па ћу
 ти је донети, знаш сви читају из те једне, а зове се „Живот на
 ономе свету“.

МОЈСИЛО: Па имам ја то, тај живот и још други живот. (*Погледа у
 Персу.*) Живот с које ким...
Узме књиу.

КУЗМАН: Како?

МОЈСИЛО: Казаћу ти други пут...

ЈУЛКА, *Тифшику с киме је за шo време мимиком разговарала о ѓре-
 зеншима*: Па зар онда отпадне?

ТИФТИК: Отпадне, овај, само треба држати ноге у врућој води.

ПЕРСА: А шта то?

ТИФТИК: Говоримо, овај, о жуљевима! (*За се.*) Повео сам разговор
 с ногу, овај...

МОЈСИЛО: Ја то, брате, ножем отфикарим...

Дâ Кузману књиу.

ТИФТИК: Може и тако, овај...

КУЗМАН, *загледа књиу*: Па ово је моја књига! Откуд овде?

МОЈСИЛО: Не знам! (*За се.*) Неко ми је из ината подметнуо због
 оне пашквиле.

КУЗМАН, *разгледа књиу и наиђе на оно ѓисано месшo, ѓрочишa у
 себи, ђа дрекне*: Ха!

СВИ, *уљашено*: Шта је!?

КУЗМАН: Ништа! (*Кија.*) Аха-пши! Кијам! Али за ово ће и мени
 неко искијати!

ТИФТИК: Ја, овај, нисам крив. Погрешно сипано...

КУЗМАН: Не говори! (*Кине.*) А-ха! Пиши!

XVII ПОЈАВА

Пређашњи, Гута

ГУТА, *са ѓисмом, уђе баш кад Кузман кине ђo грути ѓуш*: Наздравље!

ПЕРСА: А шта ћеш ти?

ГУТА: Имам једну тајну.

МОЈСИЛО: Какву тајну?

ГУТА: Господин Паја дао ми је једно писмо да га у тајности предам
фрајла Јули! (*Зове Јулу љавом. Тихо.*) 'Одите!

ЈУЛКА, *иође*: Мени?

МОЈСИЛО, *скочи и иреиречи иуиш* Јули: Писмо? Какво писмо? (*На
сйрану.*) То је сигурно за Персу! (*Гуиш.*) Овамо то писмо!

ГУТА: Али оно је за фрајла Јулу.

МОЈСИЛО: Та дај то писмо кад ти кажем!

Зираби ја за уво.

ГУТА, *гречи*: Ајао!

КУЗМАН: Не ларми!...

Загледа онај рукоиис у књици.

МОЈСИЛО, *ошме иисмо Гуиш*: Још ћеш ми се ти противити!

КУЗМАН, *мислећи да шо њему Мојсילו каже, раздере се*: Не кажем теби!

МОЈСИЛО, *раздере се*: Ни ја теби!

КУЗМАН: Онда – на месту вољно!

Гледа у рукоиис.

ГУТА, *за се*: Госпо'н Паја каже: „Добићу бакшиш!“ Баш сам га добио!

Пија уво.

ЈУЛКА, *за се*: Боже, шта ли ми пише? И овај сметењак донео пред
свима.

Хоће да се зайлаче.

ПЕРСА, *Гуиш*: Зар си сад баш морао донети? Гром те спалио?

ГУТА: Па, хитна је ствар.

КУЗМАН, *кришом ошвори оно место у књици и иогледа, за се*: Дакле,
тако, госпа Живка! Ударили смо у младиће!

МОЈСИЛО, *ошворио иисмо и чииша, за се*: „Поштована госпођице.
Трогателан је свршетак моје прошевине“.

КУЗМАН, *гледа у књићу, за се*: Да ми је да знам чиј' је рукопис?

МОЈСИЛО, *чииша даље*: „У свези покушаја с предумишљајем на тавану“ ...

КУЗМАН, *за се*: Не знам коме сам је последњи пут дао?

Мисли се и гледа у књићу.

ТИФТИК: *иосмайра расшужену Јулку, чуо за иисмо од Паје, ја ја све
шолико ожалостило, да иласно зајеца*: Иха!

ПЕРСА: Ју! Шта вам је?

ТИФТИК, *збуњено*: Певам... овај...

КУЗМАН: Брез певање!

МОЈСИЛО, *настави чиишање*: „С погледом на грдњу вашег оца у соби,
ја сам избачен на улици.“

КУЗМАН, *мисли на рукоиис, иолуласно*: Баш сам прави магарац!

МОЈСИЛО, *одговара на речи у иисму*: И јеси!

КУЗМАН, *љуишишо*: Шта се тебе тиче?

МОЈСИЛО: Ко теби говори! Ја овамо за писмо! (*Чийа за се.*) „У свези с вашим 'ладним понашањем, ја се разрешавам од досадањих намера и по потреби службе прстенујем се с Мацом удовицом“ ... (*Говори.*) Гле, гле!

ПЕРСА: Шта је?

МОЈСИЛО: Ништа. (*Чийа за се даље.*) „У пркос вама и вашој фамилији, ја ћу под вашим пенцером запевати: 'Лепу Мацу одведоше, о шарајдај-дај-дом'... А ви знате мој контрабас с којим гасим лампе. Уосталом, мој теча министар“... (*Дрекне.*) Шта?

КУЗМАН, *шрине се и шако истио дрекне*: Шта ти је?

ПЕРСА: Да се ниси ујео за језик?

МОЈСИЛО, *узбуђено зајрејашћен*: Теча!

ПЕРСА: Мојсило!

ЈУЛКА, *зачуђено*: Тата!

ТУФТИК: Овај...

МОЈСИЛО: Теча!

ПЕРСА: Ама какав теча?

КУЗМАН: Чиј' теча?

МОЈСИЛО: Министров... Овај, није! Практикант је теча! Није! О шарајдај-дај-дом...

ЈУЛКА: Јао, тата, шта вам је?

МОЈСИЛО, *сав збуњен*: То јест: теча је Паја! Ама зар не разумете? Теча – тетак!

ГУТА: „Изео га мечак на велики петак!“...

ЈУЛКА, *Гуши*: Ти да ћутиш!

МОЈСИЛО: Зар још стојите? Дајте ми брзо шешир! 'Оћу да идем.

ПЕРСА: Куда?

ТИФТИК: Зашто, овај?

МОЈСИЛО: Да га доведем. Да му се извиним. Да се споразумемо.

Вратиће ме у службу!

Сћрѝа ѝисмо у џей.

ПЕРСА: О, Господе!

ТИФТИК, *кад шо чује, зайлаче се*: Ја сам видо да неће, овај, добро бити чим ми цело јутро игра лево око...

МОЈСИЛО, *све вајреније*: Жено! Шта чекаш? Дај ми шешир! Јулка, то јест, Гуто! (*Кине.*) Пши-ха!

ГУТА: Наздравље!

КУЗМАН: Кој' ти андрак?

МОЈСИЛО: Иди, Гуто, ево ти сто пара, па купи најфинијега бурмута.

ГУТА: Па, ви кијате и без бурмута?

МОЈСИЛО: Ђути, кад ти кажем! Разумеш ли, најфинијега!? Нос из министарске фамилије не сме се пунити којекаквим бурмутом. Иди! И ја одох!

СВИ: Куда?

МОЈСИЛО: Да доведем зета.

КУЗМАН: Ама, каквог зета?!

ТИФТИК, *за се*: Зета? Е, нећеш, синко овај! (*Зіраби Мојсила за њешеве кайуша.*) Стојте, овај!

ПЕРСА: Каквог зета? Куку, полудео човек!

Вуче Тифшика за кайуш да му помотне.

XVIII ПОЈАВА Пређашњи, Живка

Уђе средином.

ЖИВКА, *ујури средином са шабаком харшије*: Је л' ту Кузман? А ту си!'Ајде кући, или ћу ово да дам у новине! Кући кад ти кажем! (*Ухваћи ја за њешеве и вуче излазу.*) Кући!

КУЗМАН: Пустај ме! Кад ти кажем! 'Оћеш младиће! А?

Ошима се.

ГУТА: Чек да ви помогнем!

Вуче Живку.

МОЈСИЛО: Пуштајте ме! Исцепасте ми капут!

ЖИВКА, *Кузману, вукући ја*: 'Ајде кући! Или у року од три дана нисам ти жена!

КУЗМАН: Море, како ниси!?

ЖИВКА: Казо је мени господин Паја!

КУЗМАН: Ко? А дакле истина је!

Хоће да се окрене да је доираби, али у шоме моменту дочепа ја Мојсило за руке.

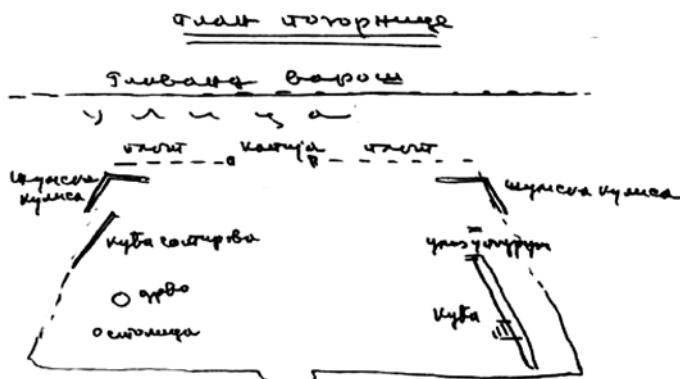
ЈУЛКА: О, Боже! Шта је ово!

МОЈСИЛО, *да би се ошје од оних шшо ја вуку, дохваћи се за руке Кузманове*: Пуштајте ме! Министров теча, течин Паја!... Министарство на тавану...

КУЗМАН: Пустај!...

Вуку их. Кузман и Мојсило држе се за руке узајамно. Кузмана вуку најоље, Мојсила унушра.

Ова последња сцена мора врло живо ићи, али ипак разговешно, да се сваки чује шша говори.

ТРЕЋИ ЧИН

После два месеца. Пред кућом у дворишћу. Десно кућа, њед њом сѣо и једна сѣолица. Дубином дуж ѡзорнице ѡлош. На среди кайѣја. Рикванд варош. Просѣор од рикванда до ѡлоша улица. Лево код друће кулисе дрво или већи љбун, ѡред њим сѣолица. Под сѣолом једне нануле. Десно иза љбуна Соширова кућа.

I ПОЈАВА Мојсило, па Гута

МОЈСИЛО, *седи ѡод дрвешћом и читѣа ону књићу* „Живот на оном свету“ ... „После упитах: 'Чиме се ви занимаѣте горе? – О. Садимо цвеће. – И. Каква има цвећа? – О. Има га сваке врсте.“ (Говори.) То, на пример кѡ формална башта и то стаклена башта. (Читѣа.) „П. Шта још има тамо? – О. Птица свакојаких. Има чак и љуљашка свезана за Божје дрво“... (Говори.) То као Беле недеље, љуљају се! (Читѣа.) „Имамо и играчке. Бата има мали велосипед, па воза ли се воза!“ (Говори.) Та, није могуће! Да се почем нисам преварио? (Читѣа ѡонова.) „Бата има мали велосипед, па воза ли се воза!“¹⁴

Гуѣа изиђе иза куће. Има велико алвајћно одело, ѡклоњено од Паје Пракѣиканѣа. Маже се ѡмагом.

МОЈСИЛО, *ѡовори*: Ето ти сад! Вози се на велосипеду! Бата се воза. Оно, како је бата отишао горе, то знам – умро је, брата, па је отишао. Ама како велосипед да оде?

¹⁴ Ова питања и одговори унети су верно из Кућетинине књиге *Живоѣа на ономе свету*. Най. Б.Ц.

ГУТА, *мажући се слушао је торње*: Па, мож' бит' је и велосипед умро!
МОЈСИЛО: Ђути ти, будало! Ко тебе пита!?! (*Смоштири му одело и види да се маже.*) А шта то радиш? А?

ГУТА: Мажем се с помаду. Сад имамо доста.

МОЈСИЛО: Мажеш се! Како смеш да се мажеш?

ГУТА, *остави шеџилицу на сџо*: Па кад имамо много. Апотекар сваког дана доноси. Већ не знамо шта ћемо да радимо? Госпа каже да ће с помадом и пасуљ да запржава.

МОЈСИЛО: Не тртљај! А чије си то одело обукао?

ГУТА: Дао ми госпо'н Паја.

МОЈСИЛО: Паја? Па што си га баш данас обукао?

ГУТА: Знате, позват сам на свадбу.

МОЈСИЛО: Чију свадбу?

ГУТА: На госпо'н Пајину. Жени се с Мацом удовицом, па овде праве свадбу.

МОЈСИЛО, *за се*: И то је из ината. (*Гуџи.*) Откуд тебе баш да зове?

ГУТА: Па часник сам.

МОЈСИЛО: Какав часник.

ГУТА: Свадбени. Носим свеће.

МОЈСИЛО: Какве свеће?

ГУТА: Воштане, с пукетима и пантљикама.

МОЈСИЛО: Ама чије свеће, звекане?

ГУТА: Па кумовске.

МОЈСИЛО, *љуџиџио*: И баш си ми данас нашао да носиш свеће?

ГУТА: Па, кад је данас свадба.

МОЈСИЛО: Ти не смеш да носиш свеће! Ког си питао?

ГУТА: Ама, дао сам часну реч.

МОЈСИЛО: Какву реч! Даћу ја теби реч! Свлачи се!

ГУТА: Та једва сам се удесио!

МОЈСИЛО: Та свлачи се! Кад ти кажем! (*Скочи.*) Чујеш ли?

Појури ѿа.

ГУТА: Немојте, забога! – Морам!

Беџа.

МОЈСИЛО: Ама шта мораш? Стани! Куд мораш?

ГУТА, *на кайџи*: На свадбу!

Ушекне улицом десно.

II ПОЈАВА

Мојсило, Сотир, па Перса

МОЈСИЛО, *сам*: Побеже! Ама, доћи ће он мени! Искијаће и свадбу и свеће и практиканта и удовицу... Чудим се ја што се он лицка